

God Varana Biibiina

Jon

Igirumi

(John)

Vonaviakova

Weni vonaviakovina na ke Jon ita~girumi ma wawaya muriyai iterei. Aposol Jon *God Varana Biibiina* igirumi na ivi~akovita da Yesu na God Vonana Makamakii Nonowina. Ma tuna ivi~wawayota da dobuwai wawaya kamosiyai imakai. Ma bade Jon ivoneta da ina kayowana da wawaya ini~tumaghana da Yesu na God Natuna ma kata Viviyawa, tuna kubiine weni bukana igirumi. Ina kayowana da nani vitumaghaninai na yawasa makamakii nonowina ina~panani.

Kunona Jon ivi~akovita da God Vonana ma Yesu na sago, muriyai Yesu ina bera ghamaghamasi ivi~sisiyei, matakirisi ivi~debei da vonavaghata da tuna na God Natuna ma kata Viviyawa. Jon igiruma da Yesu matakira peyarina ibera yavui na muriyai nani berasi tepanai nota ghamaghamasi ivivi~beyebejena. Ma ina vibeyebejena kamona na wawaya nevanevana Yesu ivi~tumaghanei ma ikivini ma nevanevana na ke iti~tumaghanei ma ivi~ghaviyei. Ma sapta 13 da ku 17 kamona Jon ina giruma evonavoneta da muriyai Yesu ita~patumi na nani didibarinai kana kivikivina yavata ere nuwaviinisi ivi~nuwasago ma ikiiepepisi ma nota rewapanai ivovunaghisi da i nota ke ina~peku, iyamna iakovi da ina~rabobo. Ma ina giruma turina Jon evonavoneta da Yesu ipatumi ma ivi~tupavirei, ituparatui ma ikikava rabobowai ivomiiri ma irumatara kana kivikivina kurisi.

Jon ina giruma kamona nota ghamana na Keriso tepanai yawasa makamakii nonowina taviya. Ma iyavo kava itumaghana da Yesu na keta, vonavaghata ma yawasa na tuna puyona wekarakava eviiviiya. Weni bukana kamona aviyavisina mara nonowa ita yawasa kamona emakamakai na eviiviiya ma nani miibiisi tepanai kanuma ina ku nevana akova ghamana ibeyebejena. Kamona na okowa, parawa, yasegana, sipu kii koyakoyagha yavata, ma greipi uravina amena yavata.

Jon ina nota weni nakanani irereghi.

Sapta 1:1-18 Yesu na vona ma dobu kana yasegana.

Sapta 1:19-51 Jon Yesu ibabaito. Ma Yesu nona wawayisi ivinesi da kana kivikivini.

Sapta 2:1 da ku 12:50 Yesu ibababa ma ina biga iberaberai.

Sapta 13:1 da ku 19:42 Yesu ina biga turina Jerusalem kamonai ma barabaranai.

Sapta 20:1-31 Bada Yesu rabobowai ivomiiri ma wawayi kurisi irumatara.

Sapta 21:1-25 Sisiya ku tepana na Yesu Gariri dobunai irumatara.

Keriso na vona ma dobu kana yasegana.

1 ¹Karenai na Vona imakamakai. Tuna na God yavata imakamakai, ma tuna na God. ²Ma karenai tuna na God yavata. ³Tuniyai da bera kudubina iyamoni, mikedu tuna kegha na ke sago aviyavisina dobuwai ita~yamoni. ⁴Tuna gwabinai na yawasa, ma nani yawasina na wawayi i yasegana. ⁵Ma yasegana gweyurina nubakutuva kamonai ekarakarata ma nubakutuva ke kovokovoghina da ita~ghekuyowei.

⁶Ma God ina yonayona ivonatawei, tuna kana vava na Jon Babaito. ⁷Ipisi da nani yaseganina iti~debei da wawayi peyarisi iti~tumaghane. ⁸Ipisi da yasegana kurisi iti~debei, ma tuna na ke yasegana. ⁹Ma wawayi ivi~akovisi da yasegana vaghata na ku dobu ina~nekiibau da wawayi peyarisi yasegana ina~veresi.

¹⁰Namanaki da tuna tepanai God dobu iyamoni ma kegha da ku dobu inekiibau na wawayi dobuwai iveiyeyi. ¹¹Ipisi ina ku dobu vaghata ma ina wawayi kurisi ma kegha da ibarei. ¹²Ma wawayi viya kava ina sisiya iviia ma ivi~tumaghana na ti damsi ivonesi da God natunatuna. ¹³Ma God natunatuna i yawasa na God gwabinai ipisi. Ma nani yawasina na ke kaekiki mau bo tomowa kawana yavata gwabisiyai ita~pisi.

¹⁴Ma Vonana ivi~wawayi da yavata tamakii patapata. Tuna na God Natuna sago kava na kana kadara kakitai. Ma agabiibai ma vonavaghata gwabinai irakata kirakai.

¹⁵Jon namada ivoneta bo, “Weni wawayina avivi~sisiyeyi na, “Tuna murikuwai ina~pisi. Ma ighekuyoweku, iyamna imakamakai ma muriyai da atupuwa.”’

¹⁶Ma ina agabiibai kudubina peyarita damina taviiviiya ma ina vibiibiina mara nonowa everevereta. ¹⁷Vonaviyoyovana na God ivi~damani Moses kurina da iti~debei wawayi kurisi. Ma agabiibai ma vonavaghata na Yesu Keriso^b gwabinai ipisi. ¹⁸Ke meyani wawayi sago

^a 1:6 Mat 3:1; Mak 1:4; Luk 3:1-2 ^b 1:17 *Keriso*: Grik damsi gamosi evonavona bo ‘Keriso’ ma Hibru damsi gamosi evonavona bo ‘Mesaya.’ Ivi~ruwa iyamna ‘God ina Vivinevine Wawayina.’

God ita~kitai. Natuna sago kava na God yavata ivi~kovokovoghana. Tuna ina Mamai yavata na sago. Ma ivi~akakovita da God na iyai.

Jon Babataito ina vibeyebeyena.

(*Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-18*)

¹⁹Jiu damsi i babada ghamaghamasi Jerusalem kamonai taparoro babadisi ma Livai damsi ivonatawesi Jon kurina ma ivi~tarakiiyanei bo, “Tam na iyai?”

²⁰Ma Jon ke ita~bara bo ita~yabumana ma ivi~debe meyei, ivonapotesi bo, “Taku na ke God ina Vivinevine Wawayina.”

²¹Ma ivi~tarakiiyanei bo, “Nakanani na tam iyai? Tam peroveta Elaidiya bo?”^c

Ma ivonapotesi bo, “Kegha, taku ke tuna.”

“Tam na nani perovetina kakoyakoyaghi bo?”^d

Ma ivonapotesi bo, “Kegha.”

²²Ma damsi ivona bo, “Nakanani na tam iyai? Kevonekai da kana~vovira akii babada kurisi ma kana~vonesi da tam iyai.”

²³Jon ivonapotesi ikikava peroveta Aisaya igruma na nakanani ivonesi bo,

“Taku na wawaya gamona warereyai erurukwatu,

‘Keta maninina koberai, Bada kubiine.’”^e

²⁴Ma Perisi damsi wawaya viya ivonatawesi ma ²⁵ivi~tarakiiyanei bo, “Mikeda tam ke Keriso, ke Elaidiya bo ke peroveta na avi kubiine kebababataito?”

²⁶Ma Jon ivonapotesi bo, “Taku okowai abababataito. Ma kamomiyai wawaya sago ke kotakovi. ²⁷Tuna tomowina murikuwai epipisi. Ighekuyoweku, taku ke wawaya kiimataniku da kaena kana terepapara ata~rupami.”

²⁸Weni berasi peyarina itupuwa Betaniyai, Jodan okowina nevanai, Jon nani dobunai ibababataito.

God ina sipu gegeyina.

²⁹Ma mara itome na Jon, Yesu ikitai ipipisi kurina na ivona bo, “Kokitai, God Ina Sipu Gegeyina epipisi da dobu ina berabero ina~viitawei. ³⁰Weni wawayina avivi~sisiyei maranai avona bo, ‘Tomowina murikuwai epipisi na ighekuyoweku, tuna namada imakamakai ma muriyai da atupuwa.’ ³¹Taku bade ke atakovi da tuna

^c 1:21 Deut 18:15, 18; Mal 4:5 ^d 1:21 Deut 18:15 kamonai Moses igruma da mara sago peroveta ghamanakina ina~nekiibau kurisi. Ma Jiu damsi patana da nani perovetina ekoyakoyaghi. Tuna kubiine wawaya Jon ivi~tarakiiyanei da tuna vaghina wawayina bo kegha. ^e 1:23 Isa 40:3

na nakanani, ma apisi da okowai abababataito, iyamna aidebei da Israel inakovi da tuna iyai.”

³²Ma Jon aviyavisina matanai ikitai na ivi~debei, ivona bo “Kanuma Vovokaravina akitai nakanani ma gabubu kunumai ioru da tomowina ku tepana. ³³Taku patana da ke atakovi da tuna iyai ma kegha da Wawayina ivonataweku da okowai abababataito tuna ivoneku bo, ‘Tomowina kuna~kitai ma Kanuma Vovokaravina inoru ku tepana na tuna wawayina Kanuma Vovokaravina ina~veremi.’ ³⁴Taku akitai na aidebei da tuna na God Natuna.”

Nona wawayisi Yesu ivinesi da kana kivikivina.

³⁵Mara itome ma Jon kana kivikivina ruwa yavata patana da nani gawarinai imakamakai. ³⁶Ma Jon ikitai da Yesu ibaba inenae na ivona bo, “Kokitai, tuna na God ina Sipu Gegeyina.”

³⁷Kana kivikivina ruwa ina sisiya ivi~yanei na inae da Yesu ikivini. ³⁸Yesu imiiritavire ikitisi da ikivikivini na ivi~tarakiyanesi bo, “Aviyavisina kokayokayowei?”

Ma damsi ivonapotei bo, “Rabai (iyamna vibeyebeyena wawayina), tam na meni dobunai kemakamakai?”

³⁹Yesu ivonapotesi bo, “Kopisi da kona~kitai.” Ma tuna na namada ravi madeghinai. Damsi ikivini inae da ina makamakai ikitai, ma yavata nani dobunai imakii kupom.

⁴⁰Nani kamoni na Anduru, (tuna Saimon Pita tina kikei.) Maranai Jon Babataito ina sisiya ivi~yanei na Yesu ikivini. ⁴¹Ma yaghiyaghina Anduru inae da ina tuwa Saimon ipanani ma ivonei bo, “God ina Vivinevine Wawayina kapanani.” (Tuna iyamna Keriso.) ⁴²Ma irutini ipisi Yesu kurina.

Yesu ikitai ma ivona bo, “Tam Jon natuna Saimon, wawaya ina~kwatum da Kepas.” Ma nani vavana Grik gamosiyai na Pita. (Kepas ma Pita ivi~ruwa na iyamsi ‘wakima.’)

Yesu Piripo da Nataniyera ikwatusi.

⁴³Mara itome na Yesu ivi~karei da ita~nae ku Gariri. Ibaba inenae da Piripo ipanani na ivonei bo, “Kekiviniku.” ⁴⁴Piripo na Anduru da Pita nakanani, peyarisi i kwanatu na Betsaida. ⁴⁵Ma Piripo inae da Nataniyera ipanani ma ivonei bo, “Wawayina kapanani. Moses vonaviyoyovana kamoni igirugirumi ma bade peroperoveta i giruma kamoni ivivi~sisiyei. Tuna Yesu, Nasaret wawaya, Josepa natuna.”

⁴⁶Nataniyera ivona bo, “Nasaret. Kamoni aviyavisina biibiina ina~tupuwa?”

Ma Piripo ivonapotei bo, “Kepisi da kuna~kitai.”

⁴⁷Maranai Yesu Nataniyera ikitai ipipisi na ivona bo, “Weni tomowina tuna Israel vaghata. Tuna na wawaya kiimatanina.”

⁴⁸Ma Nataniyera ivona bo, “Ikikava kuakoviku?”

Yesu ivonapotei bo, “Muriyai da Piripo ita~kwatum na akitim koweya rogunai kumakamakai.”

⁴⁹Ma Nataniyera ivonakiiyaragha bo, “Bada, tam God Natuna, Israel kana Kiivavo.”

⁵⁰Yesu ivonapotei bo, “Avonem da akitim koweya rogunai kumakamakai, tuna kubiine kuvi~tumaghaneku, bo? Karakava bera ghamaghamasi kuna~kitai ke nakanani ma weni berana.” ⁵¹Ma ivonesi bo, “Vonavaghata avonavonemi da karakava kona~kitai da kunuma ina~tamotate ma God ina aneya ina~gheghae ma inororu Wawaya Natusi kurina.”^{f g}

Tavine kamna Keina kwanatuna kamoni.

2 ¹Mara viarobina kamoni tavine itupuwa kwanatu kana vava Keina, Gariri dobonai. Ma Yesu ina maduwa na nani kamoni. ²Ma bade Yesu kana kivikivina yavata ivonesi da nani ku kamna irui. ³Ma wain ikovi na ina maduwa Yesu ivonei bo, “Wain ivi~kovini.”

⁴Ma Yesu ivonapotei bo, “Wavine, avi kubiine kuvoneku da aviyavisina ana~berai. Aku mara ke ita~pisi.”

⁵Ma kegha da ina maduwa bigabiga wawayisi ivonesi bo, “Aviyavisina ina~vonemi na koberai.”

⁶Ma ririsiyai na okowa kibubusi ghamaghamasi miikovimasago iruwanamiimiiri. Nani kibubusi wakimiyai ipapa na Jiu damsi i kiki inununuri da imasi itepotepokowakowa, tuna ivi~matakira da nuwanuwasi na yagharina.^h ⁷Yesu bigabiga wawayisi ivonesi bo, “Kibubusi na okowa kovi~tupotupo.” Damsi okowa itepo da ighe kawa barasiyai. ⁸Ma ivonesi bo, “Wekarakava na gisina kotaraivui ma kokavari konae da kam badana kurina.” Ikavari inae da iverei, ⁹ma badana nani okowina ikaratovoni. Okowina na namada ivi~viravira da wain. Ma ke itakovi da mimei ipisi ma bigabiga wawayisi na iakovi, iyamna okowa na ti ivui. Tuna kubiine kam badana tomowina itatavine ikwatui ma itinaviviri ku ririna. ¹⁰Ma ivonei bo, “Wawaya peyarisi karenai na wain biibiina evereverena ma wawaya eumuma da damisi eviiviiya ma muriyai berona evovokiibuwei. Ma tam na biibiina kuvotani da wekarakava kuvokiibuwei.”

¹¹Weni tuna na Yesu ina bera ghamana karena iberai Keina kwanatunai, Gariri kamoni. Kana kadara ivi~debei da kana kivikivina ivi~tumaghanei.

^f 1:51 Wawaya Natusi na iyamna God ina Vivinevine Wawayina, wawaya kii Viviyawa, Keriso bo Mesaya. Mara viya Yesu iteregavui da tuna mani ivivi~sisiya meyei. Nani marasiyai ivonavona da tuna na ‘Wawaya Natusi,’ sisiyina ivi~matakira da kunumai ioru ku dobu da ivi~wawayota. ^g 1:51 Gen 28:12 ^h 2:6 Kibubu sago na 80 bo 120 litas ruvana.

¹²Weni berana murinai Yesu ma ina maduwa, titina yoghyogho ma kana kivikivina yavata ioru ku Kapeniyam. Ma nani dobunai imakii mara gisina.ⁱ

Yesu Taparoro Numana igigiri.

(*Mat 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46*)

¹³Marana inenekiibau da Jiu damsi i kampoaragha kana vava Pasova ma Yesu ighae ku Jerusalem.^j ¹⁴Ma Taparoro Numana garina kamonai ipanani da tomotomowa kau, sipu ma gabubu ivivi~gimara. Ma viya na kemakema tepasiyai imakamakai ma mane ivivi~vovivirana. ¹⁵Tuna kubiine Yesu urava iviia da wasira iyamoni ma peyarisi Taparoro Numana garina kamoni wawaya i sipu ma kau yavata ikugerisi. Ma bade mane vivovivirana wawayisi i mane ikiiririghi ma i kemakema ivi~kuvirevire.^k ¹⁶Ma iyavo kava gabubu ivivi~gimara na kurisi ivona bo, “Weni sawarisi koturakiikiibuwana. Avi kubiine tami aku Mamai ina Numa koruvovirei da vigimagimara gawarina?” ¹⁷Ma kana kivikivina inotapanani da giruma katamana ivona bo, “Am Taparoro Numana na aku kayowana ghamana, tuna kubiine nuwapoyina ekiikiivunuku.”^l

¹⁸Ma Jiu babadisi ivonei bo, “Avi matakirina ghamana kuna~berai da kanakovi da am rewapana imakamakai na weni berana kubera?”

¹⁹Yesu ivonapotesi bo, “Weni Taparoro Numana kona~tinarikai ma mara viarobina kamoni ana~ruepa meyei.”^m

²⁰Ma Jiu babadisi ivonapotei bo, “Weni Taparoro Numana madegha 46 kamoni ivowai ma tam, kovokovoghim da mara aroba kamoni kuna~ruepa meyei, bo?”

²¹Ma Yesu na ke Taparoro Numana ita~vonavonei ma tuna mani tupuwina ivivi~sisiyei. ²²Maranai rabobowai ivomiiri, kana kivikivina inotai da Yesu ikikava ivi~sisiya. Ma nani sisiyina ma giruma katamana ivi~tumaghane i da vonavaghata.

Yesu wawaya peyarisi i nota iakovi.

²³Yesu na Jerusalem kamoni Pasova kamna kubiine, ma matakira ghamaghamasi iberai da wawaya peyarisi ikitai ma ivi~tumaghana da tuna na God ina Vivinevine Wawayina. ²⁴Ma Yesu na wawaya peyarisi i nota iakovi, tuna kubiine ke iti~tumaghanesi. ²⁵Tuna ke wawaya gwabisiyai nota ita~viiya da ti na ikikava, iyamna namada iakovi da aviyavisina nuwanuwasi kamoni emakamakai.

ⁱ 2:12 Mat 4:13 ^j 2:13 Exod 12:1-27 ^k 2:15 Pasova kamna kubiine na wawaya i dobu bogii ma bogiiyai iriyesi ma i mane kitasi bogii ma bogiiyai. Wawaya viya i biga da mane ivivi~vovivirana da Jiu damsi i ku mane. Ma ghamoghamo igimagimara suwara kubiine.
^l 2:17 Psa 69:9 ^m 2:19 Mat 26:61, 27:40; Mak 14:58, 15:29

Yesu ma Nikodimas.

3 ¹Jiu damsi i bada ghamana sago, tuna na Perisi ma kana vava Nikodimas. ²Didibarai ipisi Yesu kurina ma ivonei bo, “Bada, kakovim da tam vibeyebeyena wawayim ma God ivonatawem, iyamna iyavo kava gwabisiyai God ke ita~makamakai na ke kovokovoghina da weni berasi ghamaghamasi ina~berai.”

³Yesu ivonapotei bo, “Vonavaghata avonavonem da iyavo kava ina~tupuwame na ti kava God ina vikiivavona ina~kitai.”

⁴Ma Nikodimas ivona bo, “Ikikava tomowa magurina ina~tupuwame? Ke kovokovoghina da ina~ruime ina maduwa ku manawina da ina~tupuwame!”

⁵Yesu ivonapotei bo, “Vonavaghata avonavonem da wawayi God ina ku vikiivavona ke ina~ruai da kunona okowai ma Kanuma Vovokaravinai ina~tupuwame na ina~ruai. ⁶Wawayi ina maduwa ini~tuwei na wawayota. Ma wawayi Kanuma Vovokaravinai ina~tupuwa na tuna God rapenai. ⁷Aku sisiya ke kuna~tataghane. Ma ketupuwame. ⁸Ikikava yanunu ina kayowanai everaverau, gugurina kuni~yane ma ke kutakovi da mimei epipisi bo mike enenae, bade nakanani wawayi Kanuma Vovokaravina ina rewapanai ina~tupuwame.”

⁹Ma Nikodimas ivi~tarakiiyane bo, “Weni berana na ikikava?”

¹⁰Ma Yesu ivona bo, “Tam na Israel damsi i vibeyebeyena wawayina ghamana. Ma weni berasi ikikava na ke kutakovi? ¹¹Vonavaghata avonavonem da aviyavisina kakakovi na kaisisiyei, ma aviyavisina kakitakitai na kavonavoverena. Ma kegha da tami na akii vonaverena ke kota~kayokayowei. ¹²Dobu kana bera aisisiyei na ke kota~vivotumaghana, na bade kunuma berasi ati~sisiyei na koti~tumaghaneku bo kegha? ¹³Ke sago iyai ku kunuma ita~ghae, ma wawayi sago kava kunumai ioru, tuna na Wawayi Natusi.”

¹⁴“Ma ikikava Moses warereyai mota iyamoni ma kii tepanai iterei ma iruepai, nakanani Wawayi Natusi ina~ruepai ina~ghae,” ¹⁵da wawayi iyavo kava ini~tumaghane na yawasa makamakii nonowina ina~panani. ¹⁶God wawayi dobuwai nuwanuwasi ivii kirakiiyei da Natuna sago kava ma iverena da iyavo kava ini~tumaghane na ke ina~rabobo ma yawasa makamakii nonowina ina~viiya. ¹⁷Ma God Natuna ivonatawei na ke dobuwai kovogha ita~rereghi kubiine ma dobu iti~yawai kubiine.”

¹⁸“Ma iyavo kava God Natuna itumaghane na kovogha ke ina~panani. Ma iyavo kava ke ita~vivotumaghana na namada ivonakiiyaragha da kovogha ina~veresi, iyamna Natuna sago kava ke iti~tumaghane.”

ⁿ 3:14 Num 21:9

19Ikikava God wawaya ini~tupaviresi ma ini~wavusi na weni. Yasegana ipisi ku dobu, ma wawaya ibarei da didibara ekayokayowei, iyamna i bera na beroberosi. 20Wawaya berabero eberabera na yasegana ke ita~kayokayowei, ma ku yasegana ke ina~pisi, iyamna eyabuyabumana da i bera beroberosi ina~kayovidebei. 21Ma wawaya vonavaghata tepanai emakamakai na ekayokayowei da ku yasegana ina~rui, iyamna yaseganina ini~debei da ina bera kudubina na God ina kayowana kava eberabera.”

Yesu da Jon Babataito.

22Weni berana murinai Yesu ma kana kivikivina yavata inae ku Judiya, ma nani dobunai imakii gisina ma wawaya ibababataitosi. 23Ma Jon na Ainon dobunai ibababataito. Tuna Salim kwanatuna baranai, iyamna nani gawarina na okowa dobuna. Tuna kubiine wawaya peyarisi inenae nani ku gawarina da ita~babataito. 24Weni berasi ivi~nao, muriyai da Jon ku gabura iterei.^o

25Mara sago Jon kana kivikivina ma Jiu wawaya sago yavata ivivi~vonapasipasiyana da ikikava i kiki ita~nunura bubuni da tupuwisi ita~kawai da iti~matakira da nuwanuwasi yagharina. 26Ma inae Jon kurina ma ivona bo, “Bada, nani tomowina Yesu kenotanotai, tota Jodan okowinai ma wawaya kubababataitosi na tuna yavata nani dobunai ma bade kuvi~sisiyei kurikai. Ma karako tuna ivi~karei da wawaya ebababataitosi na peyarisi enenae kurina.”

27Ma Jon ivonapotesi bo, “Wawaya puyo ke ina~vii wapawapai. God kunumai ina kina kava biga ina~rereghi. 28Tami kovi~yaneku da avi~debeku, avona da taku ke God ina Vivinevine Wawayina. Ma God ivonataweku da avi~nao.^p 29Taku nakanani ma tomowa ita~tavine na kana miiritana. Ma ina wavine ivopapari na tuna kava rapenai. Tuna kubiine maranai aiyanei da tuna ina wavine yavata ivi~kiisagosi na ainuwabiibii kirakai kubiisi. 30Tuna ini~wawayaghama da kana kivikivina ina~peyari ma taku na wawayota, aoru kirakai.”

Wawaya kunumai ipisi.

31Wawaya kunumai ipisi, tuna na ighe kirakai. Ma wawaya dobuwai ipisi, tuna na dobu rapenai ma dobu ina bera isisiyei. Ma meni wawayina kunumai ipisi na tuna na wawaya peyarisi ighekuyowesi.^q 32Tuna aviyavisina ikitai ma ivi~yanei na isisiyei ma wawaya ke peyarina ina sisiya ita~viiya. 33Ma iyavo kava ina sisiya iviia na ivi~debei da God

^o 3:24 Mat 14:3; Mak 6:17; Luk 3:19-20 ^p 3:28 Jon 1:20 ^q 3:31 Jon igituma bo, ‘wawaya kunumai ipisi’ na Yesu Keriso isisiyei. Ma igituma bo, ‘wawaya dobuwai ipisi’ na Jon Babataito isisiyei.

na vonavaghata isisiyei. ³⁴Ma wawayina God ivonatawei na God vonana isisiyei, iyamna God, Kanuma Vovokaravina ivere kudubi. ³⁵Mamai God, Natuna nuwanuwana ivii kirakiiyei da rewapana kudubina iverei. ³⁶Ma tam iyai God Natuna kuni~tumaghanei na yawasa makamakii nonowina kuna~panani. Ma tam iyai God Natuna kuna~barei na nani yawasina ke kuna~panani, iyamna God ina nuwapughu kuna~kamowani.

Yesu da Sameriya wavine.

4 ¹Perisi damsi ivi~yanei da koroto ghamana inenae Yesu kurina ma ibababataitosi da kana kivikivina, ke nakanani ma Jon. ²Ma kegha, vonavaghata da ke Yesu ita~bababataito ma kana kivikivina kava iberaberi. ³Maranai Bada Yesu akovina iviia da Perisi damsi ivivi~sisiyei na ivomiiri da Judiya ikuyowei inenae ku Gariri. ⁴Sameriya dobuna kamonai ibaba inenae ⁵da ku kwanatu sago inekiibau, kana vava Saika.

Nani kwanatuna ririnai na mara katamaninai Jeikap, natuna Josepa dowo iverei. Ma nani dobunai Jeikap kana okowa iyabai. ⁶Namada madegha iveruvivira ma Yesu ibaba da ininina ibara, tuna kubiine dogo kawa baranai ivivi~yakam.

⁷Ma Sameriya wavine ipisi da okowa itivu. Ma Yesu ivona bo, “Kade, okowa kuta~vereku atuma.” ⁸Ma kana kivikivina na ke yavata, ti na namada inae ku kwanatu da vavai ita~gimara.

⁹Ma wavinena ivonapotei bo, “Tam na Jiu tomowa ma taku na Sameriya wavine. Ikikava na kuvoneku da okowa ana~verem?” Nakanani ivi~sisiya iyamna Jiu ma Sameriya damsi ke ita~vivinuwaviiina bubuna. ^t

¹⁰Ma Yesu ivonapotei bo, “God ina puyo ke kutakovi ma bade ke kutakovi da iyi uma kubiine kurim inowi. Mikeda kutakovi na kuti~nowi da okowa yawayawana ita~verem.”

¹¹Ma wavinena ivona bo, “Bada, tam ke sago taraivivu gwabimuwai da okowa kunivui. Ma bade dogo na ioru kirakai. Ma ikikava okowa yawayawana kuna~viiya da wawaya inumai na yawasa ina~panani?

¹²Akii kaekiki Jeikap na wawaya ghamana ma tuna weni dogona iverekai. Rorova mara katamaninai natunatuna ma i ghamoghamo yavata weni dogonai iumuma. Ma tam, kevonavona da Jeikap kughekuyowei, bo?”

¹³Ma Yesu ivonapotei bo, “Wawaya iyavo kava weni okowina inumai na kaiyosi ina~kanakaname. ¹⁴Ma wawaya iyai taku okowa ana~verei inumai na ke meyani kaiyona ina~kanakaname. Ma okowina ana~verei na yawayawana ma ina yawasa kamonai ina~vusivusira da yawasa makamakii nonowina ina~viiviiya.”

r 3:35 Mat 11:27; Luk 10:22 s 4:5 Gen 33:19; Josh 24:32 t 4:9 Ezra 4:1-5; Neh 4:1-2

¹⁵Wavinena Yesu ivonei bo, “Bada, nani okowina kevereku da kaiyoku ke meyani ina~kanakana ma ke ana~vovirame wike da okowa anivu.”

¹⁶Ma Yesu ivonei bo, “Kenae da kawam kuna~vonei ma kona~pisi.”

¹⁷Ma wavinena ivonapotei bo, “Taku kawaku kegha.”

Ma Yesu ivona bo, “Tam kuvonavaghata da kawam kegha.

¹⁸Vonavaghata da kakawam miikovi. Ma tomowina wekarakava yavata komakamakai na ke kawam. Kuvi~sisiya bubuna.”

¹⁹Ma wavinena ivona bo, “Bada, wekarakava akovim da tam na peroveta. ²⁰Akii kaekiki mau na weni koyana tepanai ivovokavakavara, ma tami Jiu dami kovonavona da Jerusalem kamona kava kata~vokavakavara.”

²¹Yesu ivona bo, “Wavine, kevi~tumaghaneku. Mara epipisi da Mamai God ke weni koyana bo Jerusalem kamona kona~vokavakavari.

²²Ma tami Sameriya dami ke kotakovi da iyi kovovokavakavari ma tokai na kakovi, iyamna God ina keta da wawaya ini~yawasisi na Jiu damkai gwabikiiyai. ²³Ma marana ipipisi da inekiibau da vitumaghana damsi Kanuma Vovokaravinai ma vonavaghata tepanai Mamai ina~vokavakavari, iyamna wawaya ekwekwisi da nakanani ina~vokavakavara kurina. ²⁴God na kanuma, tuna kubiine iyavo kava ina~vovokavakavari na Kanuma ina rewapanai ma vonavaghata tepanai kava ina~vokavakavari.”

²⁵Ma wavinena ivona bo, “Akovi da mara sago God Ina Vivinevine Wawayina ina~pisi. Ina~pisi na bera kudubina kurikai ini~debei.”

²⁶Ma Yesu ivona bo, “Taku aisisiya kurim na vaghina wawayiku.”

²⁷Ma ivivi~sisiya kamona na Yesu kana kivikivina inekiibau ma ivi~deyei da wavine sago yavata ivivi~sisiya. Ma ke sago iti~tarakiyane bo, “Wavine, avi kekayokayowei?” Bo, “Bada, avi kubiine weni wavinena yavata koisisiya?”

²⁸Ma wavinena kana okowa kibubuna ikuyowei ma ivovira ku kwanatu da wawaya kurisi ivi~sisiya. ²⁹“Kopisi ma tanae, tomowa sago kona~kitai. Bera kudubina aberabera na ivi~debei. Tuna na God ina Vivinevine Wawayina, bo?” ³⁰Vaghina ma damsi kwanatu ikiibutawei ma ibaba inae Yesu kurina.

³¹Nani kamona na kana kivikivina ivonei bo, “Bada, vavai kekani.”

³²Ma ivonapotesi bo, “Taku kaku vavai emakamakai na tami ke kotakovi.”

³³Kana kivikivina ti mani kamosiyai ivi~tarakiikiyana meyesi bo, “Kade, iyi vavai iverei?”

³⁴Ma Yesu ivona bo, “Kaku vavai na weni. Wawayina ivonataweku na ina kayowana ana~berai da bigana ivereku ani~koviya. ³⁵Tami kovonavona bo, ‘Nawaravi ruwamaruwa ma kabiiyago kana mara.’ Avonavonemi da matami ekita, ma ku vao kokita da whiti namada ipoki

da bori kana mara inekiibau. ³⁶Ma wekarakava na bori damsi namada evovoidaburana da i miiya eviiviiya. Ma aviyavisina evovoidaburana na wawayi, ti na iyavo kava yawasa makamakii nonowina eviiviiya. Ma nigu wawayina ma boribori wawayina inuwabiibai. ³⁷Vonavaghata isisiya da, ‘Sago enigunigu ma sago eboribori.’ ³⁸Ke kota~nigu ma kegha da avonavonatawemi da kona~bori ma kona~vovoidaburana. Wawayi viya biga ghamana iberai ikovi, ma tami na koboribori da i biga iyamna koviiviiya.”

³⁹Nani kwanatunai Sameriya damsi ipeyari kirakai Yesu ivi~tumaghane, iyamna wavinena ivonesi bo, “Aviyavisina aberaberi na kudubina Yesu ivi~debeku.” ⁴⁰Tuna kubiine maranai Sameriya damsi ipisi kurina na ivi~nowi da yavata ita~makai na ivi~vaghinei da mara ruwa gwabisiyai imakai.

⁴¹Ma Yesu ina vibeyebeyena kubiine na bade ku tepana koroto ghamana ivi~tumaghane. ⁴²Damsi wavinena ivonei bo, “Wekarakava kavi~tumaghana, ke tam kuta~vonekai kubiine, ma takii mani ina sisiya kavi~yanei kubiine. Wekarakava kakovi da vonavaghata, tuna na dobu kana Viviyawa.”

Yesu wawayi kikei ivi~yawai.

⁴³Mara viruwina murinai Yesu, Saika kwanatuna ikiibutawei ma inae ku Gariri dobuna. ⁴⁴Ma namada ivona bo, “Peroveta tuna mani ina dobuwai na wawayi ke ina~vokaravei.”^u ⁴⁵Ma inekiibau ku Gariri na Gariri damsi ivi~kiikiiwei, iyamna rorova ti na inae ku Jerusalem Pasova kamna kubiine ma Yesu bera ghamaghamasi nani dobunai iberai na matasiyai ikitai.”

⁴⁶Yesu ivovirame ku Keina kwanatuna Gariri kamonai, rorova nani dobunai okowa iberai da ivi~wain. Ma bada ghamana sago na ina kwanatu na Kapeniyam ma natuna igubaga kirakai.”^w ⁴⁷Ma badana sisiya ivi~yanei da Yesu Judiya ikuyowei ma ivovira ku Gariri. Tuna kubiine inae kurina ma ivi~nowi da yavata ita~nae da natuna iti~yawasi, iyamna gisina kava ma ita~rabobo. ⁴⁸Yesu tomowina ivonei bo, “Tami ami vitumaghana kegha, ma ami kayowana da bera ma matakira ghamaghamasi matamiyai kona~kitai na koni~tumaghana.”

⁴⁹Ma tomowina ivona bo, “Bada, kevi~yaghiyaghina ma natuku ina~rabobo.”

⁵⁰Ma Yesu ivonapotei bo, “Kenae ma natum ina~yawasa.”

Tomowina Yesu ina sisiya ivi~tumaghane ma inekuyowei. ⁵¹Inenae ma keta borinai ina bigabiga wawayina ipanani ma sisiya biibiina ivonei da natuna namada iyawasa.

^u 4:44 Mat 13:57; Mak 6:4; Luk 4:24 ^v 4:45 Jon 2:23 ^w 4:46 Jon 2:1-11

⁵²Badana ivi~tarakiiyanei da mara avai natuna iyawasa. Ma ivonapotei bo, “Raviravi madegha imiimiirivivira na gubagina ikuyowei.” ⁵³Ma badana inotai da nani maranai Yesu ivonei bo, “Natum ina~yawasa.” Tuna kubiine ina rakaraka yavata peyarisi Yesu ivi~tumaghanei. ⁵⁴Weni berana ghamana na Yesu ina matakira kana viruwa maranai Judiya dobuna ivoterei ma ivovirame ku Gariri.

Tomowa toka baranai iyawasa.

5 ¹Nani murinai Yesu ighae ku Jerusalem Jiu damsi i kam kubiine. ²Ma Jerusalem kamonai na toka sago kana vava Betesada, tuna na gari matuketina kana vava ‘Sipu’ ririnai. Ma nani tokana na tupatina miikovi imiiriviviri. ³Nani gawarinai na koroto ghamana matapotapotasi ma digadigasi ivivi~makiiyana. ⁴(-)^x ⁵Ma kamosiyai na sago idigadiga da madegha 38 ikovi. ⁶Ma Yesu tomowina ikitai ikenakena na iakovi da tuna namadani kava igubaga na ivona tovonu bo, “Kekayokayowei da kuna~yawasa, bo?”

⁷Ma digadigana ivonapotei bo, “Bada, ke sago iyai da iti~viteku ku toka ita~tereoruweku maranai okowa isewasewai. Aberabera tovonu da atoru na wawaya maghinoku epapapari.”

⁸Ma Yesu ivonei bo, “Kevomiiri, am kepana kekavari ma kuna~baba.”

⁹Yaghiyaghinai tomowina iyawasa, ina kepana ikavari ma ibaba.

Weni berana na viyakam maranai itupuwa. ¹⁰Tuna kubiine Jiu babadisi tomowina ivonei bo, “Karako na viyakam marana ma vonaviyoyovana kuvi~kiigiiyei da am kepana kukavari.”^y

¹¹Ma ivonapotesi bo, “Wawayina ivivi~yawasiku na ivoneku bo, ‘Am kepana kekavari ma kebaba.’”

¹²Babadisi ivi~tarakiiyanei bo, “Iyi ivonem da am kepana kuta~kavari ma kuta~baba?”

¹³Tomowina ke itakovi da iyi ivi~yawasi, iyamna Yesu namada ionagha da koroto ghamana ku kamosi irui.

¹⁴Nani berana murinai Yesu Taparoro Numana kamonai tomowina ipanani. Ma ivonei bo, “Kekitai, kuyawasa. Bera beroberosi kevoterei. Ke kuna~voterei na nuwapoya ghamanakina ina~tupuwa kurim.”

¹⁵Vaghina ma tomowina inae ma Jiu babadisi kurisi ivi~mamatara da wawayina ivi~yawasi na Yesu. ¹⁶Ma Yesu weni berasi iberaberi viyakam marasiyai, tuna kubiine Jiu babadisi ivi~karei da ivivi~tupaketowanei. ¹⁷Ma Yesu ivonesi bo, “Aku Mamai mara nonowa ebigabiga, tuna kubiine taku bade nakanani ana~biga.”

^x **5:4** Mara katamaninai giruma damsi peyarisi ves 4 ke ita~terei. Ma viya na weni nakanani igirumi: ‘Bera sago mara nonowa nani dobunai ituputupuwa na weni, madegha nununai Bada ina aneya iororu da okowa isewasewai na gubagubagisi kamosiyai iyi ivivi~nao iororu ku okowa na tuna wawayina iyawayawasa.’ ^y **5:10** Neh 13:19; Jer 17:21

¹⁸Weni sisiyina kubiine na Jiu babadisi ivivi~paparana kirakai da ita~kiivunui. Viyakam marana kana sisiya bagibagina ivi~kiigiyyei ma ke tuna kava, ma bade ivonavona da God na ina Mamai vaghata, nakanani ma God yavata iti~yavayavatesi.

God Natuna ina rewapana.

¹⁹Yesu, Jiu babadisi ivonesi bo, “Vonavaghata avonavonemi da God Natuna ke kovokovoghina da ina kina kava ina kayowana ina~berai. Aviyavisina ekitakitai da ina Mamai eberaberi na tuna bade nakanani ina~berai. Mamai ina~berai na bade Natuna ina~berai. ²⁰Ma Mamai Natuna nuwanuwana ivii kirakiiyi, tuna kubiine aviyavisina eberaberi na kudubina ini~debei kurina. Vonavaghata da karakava matakira ghamaghamasi viya ini~debei Natuna kurina da ina~berai na ke weni matakirina nakanani. Kona~kitai na koni~deye kirakiiyi. ²¹Ikikava Mamai eberaberi da wawaya raborabosi evovomiiri ma yawasa evereveresi, bade nakanani Natuna iyavo kava ekayokayowesi na yawasa ina~veresi. ²²Ma bade Mamai wawaya ke ini~tupaviraviresi, iyamna nani rewapanina kudubina ivi~damani Natuna kurina da tuna wawaya ini~tupaviresi da meni tusi biibiisi ma meni tusi beroberosi. ²³Ivi~damani da wawaya ikikava Mamai evovokaravei na bade nakanani Natuna ina~vokaravei. Ma wawaya iyavo kava Natuna ke ina~vokaravei na idebe meyesi da bade ina Mamai yavata ke ita~vovokaravei, iyamna Mamai, Natuna ivonatawei.”

²⁴“Vonavaghata avonavonemi, iyavo kava aku sisiya iyanei ma wawayina ivonataweku itumaghane na yawasa makamakii nonowina namada iviia ma God ke ini~wavusi ma bade kovogha ke ina~veresi. Ti damsi na rabobo ketana ivoterei ma idamana yawasa ku ketana. ²⁵Vonavaghata avonavonemi, marana epipisi na gisina kava ina~nekiibau da wawaya kanumisi raborabosi na God Natuna gamona ini~yanei. Ma iyavo kava ini~yanei na yawasa ina~panani. ²⁶Ikikava Mamai gwabinai yawasa ekiikiibau na iberai da bade nakanani Natuna gwabinai yawasa ekiikiibau. ²⁷Ma rewapana kudubina iverei da wawaya ini~tupaviraviresi, iyamna tuna na Wawaya Natusi. ²⁸Aviyavisina wekarakava avonemi na ke koni~deyei. Marana epipisi da raborabosi kii dogo kamosiyai ma gamona ini~yanei, ²⁹na kii dogo ina~kiibutawei. Wawaya iyavo kava bera biibiisi iberaberi na ina~vomiiri da yawasa makamakii nonowina ina~viia. Ma iyavo kava berabero iberaberi na ina~vomiiri da vitupavira ma wavu ina~viia.”^z

Bera aroba imatara kurita da Yesu na iyai.

³⁰“Taku ke kovokovoghina da ina kiku kava bera ana~berai. Aviyavisina God ina~voneku na ani~yanei ma wawaya ani~tupaviresi.

^z 5:29 Dan 12:2

Ma aku vitupavira na vonavaghata tepanai, iyamna ke taku mani aku kayowana ata~beraberai ma Wawayina ivonataweku, tuna ina kayowana aberaberai.”

³¹ “Taku mani ani~mamatareku da taku iyai na ke konakovi da aku sisiya na vonavaghata bo kegha. ³²Ma Wawayia sago kubiiku imamatare da taku na iyai ma akovi da ina sisiya na vonavaghata. ³³Ma kana viruwa na ami yonayona wawayisi kovonatawesi Jon Babataito kurina ma tuna vonavaghata ivi~mamatarei kurimi.^a ³⁴Ma wawayia dobuwai ini~mamatare kubiiku na ke aku kayowana ghamana. Ma tami kubiimi Jon ivi~mamatare na aisisiyei da tami yawasa kota~panani. ³⁵Jon tuna nakanani ma rampa karakarantina ere yaseganina. Ma tami mara tupona nani yaseganina kokayowei da kovi~nuwabiibiyei. ³⁶Ma vimamatare kana viaroba idebei da taku na iyai. Ma tuna iyamna irakata kirakai, ke nakanani ma aviyavisina Jon ivi~mamatarei kurimi. Bigasi aku Mamai ivereku da aberaberai na imamatare kubiiku da Mamai ivonataweku. ³⁷Ma Mamai tuna yavata imamatare kubiiku. Ma kegha da tami ke meyani gamona koti~yanei bo maghighina kota~kitai,^b ³⁸ma bade vonana nuwanuwami kamoni ke ita~makamakai, iyamna wawayina ivonatawei na ke koti~tumaghane. ³⁹Tami God vonana kokitakita bubuni iyamna konotanotai da nani kamoni yawasa makamakii nonowina kota~viyiya. Nani girumisi na taku isisiyeku, ⁴⁰ma tami na kobareku. Ke ami kayowana da kota~pisi kuriku da yawasa kota~viyiya.”

⁴¹ “Taku ke ata~kayokayowei da wawayia dobuwai ini~ghegheniku. ⁴²Ma akovimi da tami ikikava wawayimi ma bade God nuwanuwana ke kota~viiviya. ⁴³Aku Mamai ina rewapanai apisi, ma ke kota~kayoweku. Ma wawayia wapawapa tuna mani ina rewapanai ita~pisi na kota~kayowei. ⁴⁴Ke kovokovoghina da koni~tumaghaneku, iyamna kokayokayowei da tami mani kavakava kamomiyai koni~gheghenavivirana. Ma ke kota~kayokayowei da God iti~gheghenimi, ma tuna ina kina kava na God. ⁴⁵Ma ke kona~notai da Mamai maghinonai taku ani~wavumi, iyamna ami nota kudubina Moses kurina kotereterei na tuna ini~wavumi. ⁴⁶Mikeda Moses ina giruma koti~tumaghane na bade taku koti~tumaghaneku, iyamna ina giruma kamoni na taku ivi~sisiyeku. ⁴⁷Ma ina giruma ke koti~tumaghane kubiine, ke kovokovoghina da aku sisiya koti~tumaghane.”

Yesu wawayia 5~tausan ivi~kanisi.

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

6 ¹Muriyai Yesu, Gariri tokana idamani ku nevana. Nani tokana kana vava sago na Taiberiyas. ²Ma koroto ghamana iverukivini iyamna bera

^a 5:33 Jon 1:19-27, 3:27-30 ^b 5:37 Mat 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22

ma matakira wawaya gubagubagisi kurisi iberai na matasiyai ikitai. ³Yesu ighae da koya baranai kana kivikivina yavata imakiivipika. ⁴Ma Jiu damsi i Pasova kamna kana mara namada inenekiibau. ⁵Ma Yesu itepa ma ikita da koroto ghamana ipipisi kurina na Piripo ivonei bo, “Meni dobunai parawa tagimari da weni damsi tikanisi?” ⁶Nakanani ivi~sisiya da Piripo ita~rubui, iyamna namada iakovi da aviyavisina ita~berai.

⁷Ma Piripo ivonapotei bo, “Te! Ita mane ke kovokovoghina da parawa kata~gimari da weni korotona kamoni gisina gisina ita~kam. Kana mane ita~rakata kirakai. Wawaya nawaravi ⁸ ita~bagibagi na miiyiina ke kovokovoghina da parawa nakanani ita~gimari.”

⁸Ma kana kivikivina sago, Saimon Pita tina kikei Anduru na ivona bo, ⁹“Tomowa kikei weni, tuna bari parawina gisigisisi miikovi ma iyana gisigisisi ruwa gwabinai. Ma koroto irakata kirakai, ke kovokovoghina da tavorereghi.”

¹⁰Ma Yesu ivona bo, “Wawaya kovonesi da ina~makiivipika.” Ma nani dobunai na gawara yagharina ma wawaya peyarisi dimodimo tepanai imakiivipika. Nani korotona kamoni tomotomowa kavakava ivi~yavisi na 5~tausan. ¹¹Yesu parawa iviia ma ivi~kiikiwa God kurina ma ivorereghi koroto kurisi. Ma bade iyana nakanani iberai. Ma peyarisi i kayowanai iyuna da ikam. ¹²Ikam dododowana na Yesu kana kivikivina ivonesi bo, “Kamteresi koyuna, ke koni~rekwei.” ¹³Vaghina, kana kivikivina parawa iyuna. Karenai parawa miikovi kava ma damonai wawaya ikam ikovi ma makiiteresi iyuna da kode ivi~12 ivi~tupotupo.

¹⁴Wawaya peyarisi ikitai da Yesu nani matakirina ghamana iberai ma ivi~karei da ivivi~sisiya bo, “Vonavaghata, giruma katamana na weni tomowina ivivi~sisiyei. Ivona da mara sago peroveta ghamanakina ku dobu ita~nekiibau.” ¹⁵Ma Yesu namada iakovi da damsi i kayowana da ita~darui da iti~kiivavo, tuna kubiine ivomiiri ma ina kina kava ibaba igheme ku koya.

Yesu okowa tepanai ibaba.

(Mat 14:22-33; Mak 6:45-52)

¹⁶Namada ravi ipika, ma Yesu kana kivikivina ibaba ioru ku toka, ¹⁷ma ku waka igeru. Toka idamadamani ku Kapeniyam kwanatuna, ma nani kamoni namada ivi~didibari. Ma Yesu patana da ke ita~nekiibau kurisi. ¹⁸Ma yanunu ghamana iveraverau da ivivi~tovatovava. ¹⁹Damsi ivoi inae da kana rabaraba, ruvana na kilomitas miikovi. Ma Yesu ikitai okowa tepanai ibaba ipipisi ku waka na iyabumana kirakai. ²⁰Tuna kubiine Yesu ivonesi bo, “Taku. Ke kona~yabumana.” ²¹Ivi~yanei ma nuwabiibiyai ivi~gerui. Ma yaghiyaghina waka mike enenae na nake iwota.

Wawaya Yesu iekwai.

²²Koroto ghamana patana da toka nevanai imakai da mara itom. Ma nota iviia da raviyai waka sago kava imakamakai na Yesu

kana kivikivina kava igeru inae. Ma Yesu na ke ita~geru. ²³Damsi ivivi~nuwanotanota ma Taiberiyas dams i waka viya inekiibau. Ma imapatana Bada parawa iviia, ivi~kiikiwa ma wawaya iveresi ikam na nani dobunai wakasi iwota. ²⁴Maranai koroto nota iviia da Yesu ma kana kivikivina kegha na igeru nani ku wakasi ma idamana ku Kapeniyam da Yesu itekwai.

Yesu ivonakiiyaragha da tuna na yawasa vavina.

²⁵Damsi toka nevanai Yesu ipanani ma ivi~tarakiiyane bo, “Bada, avi maranai kunekiibau wike?”

²⁶Ma Yesu ivonapotesi bo, “Vonavaghata avonavonemi da ke matakira ghamaghamasi aberai kubiine, ma parawa kokam da kokam dododowana, tuna kubiine koekwekwiku. ²⁷Ke vavai kava kubiine kona~biga iyamna tuna ina~bero. Ma vavai sago kubiine koni~paparana da kona~viiya, tuna na yawasa makamakii nonowina. Ma nani vavina na Wawaya Natusi ina~veremi, iyamna rewapana ma matakira Mamai God gwabinai iviia da vavina ina~rereghi.”

²⁸Ma dams i vi~tarakiiyane bo, “Ikikava kana~berai da God ina kayowana kana~votekatekei?”

²⁹Ma Yesu ivonapotesi bo, “God ina kayowana na weni. Ina kayowana da wawayina ivonatawei na tuna koni~tumaghanai.”

³⁰Ma ivi~tarakiiyane bo, “Aviyavisina kuna~berai? Avi berana ghamanai kuni~matakira da kana~kitai ma kani~tumaghanem?”

³¹Akii kaekiki mau warereyai mana ikani. Giruma katamana kamonai evonavona bo, ‘Vavai kunumai ioru, iveresi da ita~kam.’”^c

³²Ma Yesu ivonesi bo, “Vonavaghata avonavonemi da nani vavina na ke Moses ita~veresi ma kunumai ioru. Ma vavai vaghata na aku Mamai ina~veremi. ³³Wawaya sago kunumai ioru ku dobu da yawasa ita~veremi ma God ina vavai vaghata na tuna wawayina.”

³⁴Ma dams i vona bo, “Bada, mara nonowa nani vavina kuna~vereverekai.”

³⁵Ma Yesu ivonakiiyaragha bo, “Yawasa vavina na taku. Wawaya ina~pisi kuriku na ke meyani vitonara ina~karai, ma iyi ini~tumaghaneku na ke meyani kaiyona ina~kanakana. ³⁶Ma namada avonemi, kokitakitiku ma kegha da ke koti~tumaghaneku. ³⁷Iyavo kava aku Mamai everevereku na peyarina ina~pisi kuriku. Ma iyavo kava ina~pisi kuriku na ke meyani ana~bares i, ³⁸iyamna wawayina kunumai ivonataweku aoru ku dobu na tuna ina kayowana ana~berai ma ke taku aku kayowanai. ³⁹Wawayina ivonataweku ina kayowana da wawaya peyarina everevereku na ke sago kava ani~wapai. Ma mara damonai

^c 6:31 Exod 16:4, 15; Psa 78:24

ana~berisi da rabobowai ina~vomiiri. ⁴⁰Aku Mamai ina kayowana da iyavo kava Natuna kurina ekitakita ma itumaghane na kudubisi yawasa makamakii nonowina ina~viyiya da mara damonai na ana~berisi da rabobowai ina~vomiiri.”

⁴¹Nakanani ivi~sisiya na Jiu babadisi ivi~karei da ivonavonakunukunura, iyamna Yesu ivona bo, “Vavai vaghata kunumai ioru na taku.” ⁴²Damsi ivona bo, “Avi kubiine na ivona da tuna kunumai ioru? Weni tuna na Yesu, Josepa natuna. Ina mamai da ina maduwa takovisi.”

⁴³Ma Yesu ivona bo, “Kamomiyai vonakunukunura kovoterei. ⁴⁴Aku Mamai ivonataweku, ma iyavo kava ini~nuwatinisi na ti kava ina~pisi kuriku, da mara damonai ana~berai da rabobowai ina~vomiiri. ⁴⁵Peroperoveta igiruma bo, ‘God tuna mani wawaya ini~beyebeysi.’ Iyavo kava Mamai iyanei ma gwabinai akova eviiviya na ina~pisi kuriku.^d ⁴⁶Ke sago iyai Mamai ita~kitai da wawayina God gwabinai ipisi na tuna kava Mamai ikitai. ⁴⁷Vonavaghata avonavonemi, iyavo kava ini~tumaghaneku na yawasa makamakii nonowina ina~viyiya. ⁴⁸Yawasa vavina na taku. ⁴⁹Ami kaekiki mau warere kamoni mana ikani, ma kegha da irukwamakai. ⁵⁰Ma vavai kunumai ioru na namada inekibau wike. Wawaya ina~kani na ke ina~rukwa. ⁵¹Yawasa vaghata vavina kunumai ioru na taku. Wawaya weni vavina ina~kani na ina~makii nonowa. Weni vavina na taku viyoku, tuna na yawasa parawina, ana~verena da wawaya yawasa vaghata ina~panani.”

⁵²Ma Jiu babadisi nuwanuwasi ipughu da ti mani kamosiyai ivonavonakunukunura bo, “Ikikava weni tomowina viyona ina~vereta da takani?”

⁵³Ma Yesu ivonesi bo, “Vonavaghata avonavonemi da Wawaya Natusi viyona ke kona~kani ma tarana ke konumai na yawasa gwabimiyai kegha. ⁵⁴Iyavo kava viyoku ekanikani ma taraku eumumai na yawasa makamakii nonowina gwabisiyai ma bade mara damonai na ana~berai da rabobowai ina~vomiiri, ⁵⁵iyamna viyoku na vavai vaghata ma taraku na okowa vaghata. ⁵⁶Iyavo kava viyoku ekanikani ma taraku eumumai na mara nonowa yavata tinuwasago. Ma mara nonowa taku na gwabisiyai ma ti bade na gwabikuwai. ⁵⁷Yawasa ina Mamai ivonataweku, tuna kubiine taku yawayawaku, bade nakanani iyi viyoku ina~kani na gwabikuwai yawasa ina~panani. ⁵⁸Weni tuna na vavai vaghata kunumai ioru, ma iyi weni vavina ina~kani na ina~makii nonowa. Ami kaekiki mau na mana ikani ma kegha da irukwamakai.”

⁵⁹Kapeniyam kwanatuna kamoni Yesu weni nakanani ivivi~beyebeyena kiki numana kamoni.

^d 6:45 Isa 54:13

Yawasa makamakii nonowina kana sisiya.

⁶⁰Iyavo kava Yesu ikivikivini ma weni sisiyina ivi~yanei na peyarisu ivona bo, “Weni vibeyebeyena ibagibagi kirakai! Iyi ini~vaghinei?”

⁶¹Yesu damina iviiva da ivonavonakunukunura, tuna kubiine ivonesi bo, “Weni sisiyina iberimi na ami nota ivi~beroi, bo? ⁶²Wawaya Natusi kota~kitai ita~gheghae kana ku gawara kunona imakamakai nake na ikikava kota~notai? ⁶³Yawasa na God Kanumina evereverena ma wawayota ti mani i rewapana na iyamna kegha. Sisiyisi avi~sisiyei kurimi na Kanuma kana sisiya ma yawasa vaghata evereverena. ⁶⁴Ma tami viya ke kota~vivitumaghana.” Yesu namada iakovi da meni wawayisi ke ita~vivitumaghana ma iyi ini~wawanei. ⁶⁵Ma ina sisiya ikwapanatini, “Tuna kubiine namada avonemi da ke iyai ina~pisi kuriku da kunona Mamai ini~vitesi na ina~pisi.”

⁶⁶Weni berana murinai na kana kivikivina viya ivi~muritina da kivinina ivoterei. ⁶⁷Ma kana kivikivina ivi~12 ivonesi bo, “Ma tami na ikikava, ami kayowana bade kona~votereku, bo?”

⁶⁸Ma Saimon Pita ivonapotei bo, “Bada, iyi kurina kata~nae? Yawasa makamakii nonowina kana sisiya na tam kava gwabimuwai.^e ⁶⁹Kaitumaghanem ma kakovim da tam na God ina Wawaya Vovokaravim.”

⁷⁰Ma Yesu ivonapotei bo, “Taku ami vi~12 avinemi. Ma kegha da kamomiyai wawaya sago tuna na Devil ina wawaya.” ⁷¹Yesu na Judas ivi~sisiyei, tuna Saimon Iskariyot natuna. Tuna na kana kivikivina ivi~12 kamosiyai ma kegha da mara epipisi da ini~wawanei.

Yesu ma titina yoghoyogho.

7 ¹Nani berasi murinai Yesu Gariri dobuna kamoni ibababa. Ke ita~kayokayowei da ita~nae ku Judiya iyamna iakovi da Jiu babadisi nani dobunai ikayokayowei da iti~raboboi. ²Ma Jiu damsi i kam ghamana sago kana vava Yobe.^f Ma marana iututuriyariya na ³Yesu titina yoghoyogho kurina ivona bo, “Tam weni paratina kuta~voterei da kuta~nae ku Judiya, da nani dobunai bera ghamaghamasi kuta~berai da iyavo kava ekivikivininim na ita~kitai. ⁴Wawaya iyi ekayokayowei da iti~wawayaghama na ina bera ke gavunai ina~berai. Ma tam weni berasi keberaberai na kuti~debe meyem koroto ghamana kurisi.” ⁵Titina yoghoyogho vaghata ma kegha da ke ita~vivitumaghanei.

⁶Ma Yesu ivonesi bo, “Aku mara vaghata na ke ita~nekiibau. Ma tami mara wapawapa na ami mara. ⁷Tami na wawaya ke ita~vivikawapatemi ma taku na ikawapateku, iyamna avonavonesi da aviyavisina dobuwai

^e 6:68-69 Mat 16:16; Mak 8:29; Luk 9:20 ^f 7:2 Lev 23:34; Deut 16:13

eberaberai na berona. ⁸Tuna kubiine tami koghae Yobe kamna kubiine, ma taku na karakava ana~ghae, iyamna aku mara vaghata na ke ita~nekiibau.” ⁹Weni nakanani ivi~sisiya ikovi ma tuna Gariri dobuna kamona imakai.

Yesu Taparoro Numana garina kamona ivi~beyebeyena.

¹⁰Yesu titina yoghoyogho ivi~neyana Yobe kamna kubiine ma tuna bade murisiyai inae na ke debiiyai ma gavunai. ¹¹Ma kamna kamona na Jiu damsi i babada Yesu ikitakitekwekwai ma ivivi~tarakiikiiyana bo, “Nani tomowina na imapatana?”

¹²Ma nani korotona kamona na wawaya Yesu ivivi~sisiyakarakaravei. Viya ivona bo, “Tuna tomowa biibiina.” Ma viya ivonapotesi bo, “Kegha, tuna wawaya iberoberowesi.” ¹³Ma ke sago wawaya iyai debiiyai iti~sisiyei, iyamna Jiu babadisi iyabuyabumanesi.

¹⁴Ma Yobe kamna borina na Yesu ighae da Taparoro Numana garina kamona vibeyebeyena ivi~karei. ¹⁵Jiu babadisi ivi~deyei ma ivi~tarakiiyana bo, “Weni tomowina na ke ita~giruma ma ikikava da iakova kirakai?”

¹⁶Yesu ivonapotesi bo, “Aku vibeyebeyena na ke taku mani aku nuwagiurai. Ma wawayina ivonataweku na tuna gwabinai akova aviiviiya da aibeyebeyena. ¹⁷Wawaya iyai ekayokayowei da God ina kayowana ina~berai, tuna wawayina evi~nuwanotanota da aku vibeyebeyena na God gwabinai epipisi bo taku mani aku kayowanai aisisiya. ¹⁸Meni wawayina tuna mani ina notiyai isisiya na eberaberai da wawaya ini~ghegheni. Ma meni wawayina ina bada ikikava ivi~varavarai na nununai ibeyebeyena da ina bada kana vigheghena kubiine, tuna na wawaya maninina, vibero gwabinai kegha. ¹⁹Moses ina vonaviiyovana iveremi ma ke sago wawaya ita~nunuri. Ma avi kubiine koberabera tovonni da kona~kiivunuku?”

²⁰Ma koroto ivonapotei bo, “Tam kanuma berona itowatepanim. Ke sago iyi ita~kayokayowei da ina~kiivunum.”

²¹Ma Yesu ivonapotesi bo, “Taku bera ghamana sago viyakam maranai aberai da kotataghana. ²²Ma Moses ivonemi da kwimata bekami kota~tuviviratawei. Ma vona bubuna da ke Moses gwabinai ita~pisi ma ami kaekiki mau gwabisiyai. Mara viya na viyakam marasiyai tomotomowa gisigisi kwimata bekasi kotutuviviratawei.” ²³Tuna kubiine na tomotomowa gisigisi viyakam marasiyai kotutuviviratawei na Moses ina vonaviiyovana ke kota~vivikiigiyei. Ma avi kubiine nuwanuwami ipughu kuriku maranai tomowa tupuwina kudubina avi~yawasi viyakam

maranai?^h 24 Ke bera kona~kitai ma wekarakava nota kona~viia. Bera iyamna vaghata konekwai na konakovi da avonavona bubuna.”

Yesu na God ina Vivinevine Wawayina bo kegha.

25 Ma nani kamoni Jerusalem damsi viya ivi~karei da ivivi~tarakiyana bo, “Wena vaghina tomowina, bo? Tuna babada ipaparanei da ina~kiivunui, bo? 26 Karako na debiiyai isisiya ma ke sago iyai ita~vivighevuvuranei. Mikeda ita babada enotanotai da tuna na God ina Vivinevine Wawayina. 27 Ma kegha da weni tomowina na ina dobu takovi. Ma God ina Vivinevine Wawayina vaghata ina~pisi na ke sago wawaya inakovi da tuna imapatana ina~pisi.”

28 Ma Yesu patana da ivivi~beyebejena Taparoro Numana garina kamoni ma ikiirara bo, “Vonavaghata da koakoviku da taku iyai ma bade koakovi da mimei apisi. Ke taku mani aku kayowanai ata~pisi. Ma wawayina ivonataweku na wawaya maninina ma tami ke kotakovi. 29 Ma taku na akovi, iyamna tuna gwabinai apisi, tuna ivonataweku.”

30 Weni sisiiyi kubiine na babada ibera toveni da Yesu ita~votani, ma ke kovokovoghina, iyamna ina mara ke ita~nekiibau. 31 Ma koroto kamoni na wawaya ipeyari i vitumaghana Yesu kurina iterei. Ma ivivi~sisiiyi, ivonavona bo, “Vonavaghata, weni tomowina na God ina Vivinevine Wawayina, iyamna ikikava tanotanotai da Keriso matakira ghamaghamasi ita~berai na weni tomowina peyarina eberaberi.”

Potapota wawayisi inae da Yesu ita~paniya.

32 Perisi damsi ivi~yanei da nani korotona ghamana Yesu ina bera ivivi~sisiyakararavei na taparoro babadisi i babada yavata Taparoro Numana kana potapota ivonatawesi da Yesu ita~paniya. 33 Ma kegha da Yesu ivona bo, “Taku aku mara na tupo vaghina da tami yavata tamakai, ma muriyai na ana~vovira wawayina ivonataweku kurina. 34 Kona~kitaekwekwiku ma ke kona~pananiku, ma mike ana~nae na ke kovokovoghina da nake kona~nae.”

35 Ma Jiu babadisi ti mani kamosiyai ivivi~sisiya bo, “Weni tomowina mike ekayokayowei da ina~nae? Ma avi kubiine ke tapanani? Mikeda ina~nae da ita wawaya ivi~verubogebogesi Grik damsi kamosiyai imakiiyana na kurisi da ini~beyebeysi.”

36 “Avi kubiine ivona bo, ‘Kona~kitaekwekwiku ma ke kona~pananiku, ma mike ana~nae na ke kovokovoghina da nake kona~nae?’ ”

Okowa yawayawana.

37 Ma Yobe kamna ina mara turina inekiibau, tuna na mara ghamana nani kamna kamoni. Ma Yesu ivomiiri ma ikiirara bo, “Wawaya iyai

^h 7:23 Jon 5:9

kaiyona ina~kanakana na ina~pisi da gwabikuwai inuma.ⁱ ³⁸Wawaya iyai ini~tumaghaneku na giruma katamana evonavona bo, ‘Okowa yawayawana gwabinai ina~vusivusira.’^j ³⁹Yesu weni sisiyina iterei iyamna iyavo kava itumaghaneɪ na karakava Kanuma Vovokaravina ina~viya. Ma nani maranai na Kanumina ke ita~veresi, iyamna Yesu ke ita~voepai kana ku kadara.

Wawaya ivi~bogebogesi.

⁴⁰Ma wawaya weni sisiyina ivivi~yanei na viya ivona bo, “Vonavaghata weni tomowina na ita peroveta ghamana.”

⁴¹Ma wawaya viya ivona bo, “Tuna na Keriso, God ina Vivinevine Wawayina.”

Ma viya ivona bo, “Ikikava da tuna God ina Vivinevine Wawayina? Ina dobu na Gariri. ⁴²Ma giruma katamana evonavona da Keriso na Beteliyem kamonaɪ ina~tupuwa, iyamna tuna kwanatuna na Kiivavo David ina dobu. Ma evonavona da Keriso na David ina rakaraka kamonaɪ.”^k ⁴³Wawaya nakanani Yesu ivivi~sisiyeɪ na ivi~bogebogesi. ⁴⁴Ma viya i kayowana da ita~votatani ma ke sago iyai imana ku bekana ita~terei.

Jiu babadisi Yesu ke iti~tumaghaneɪ.

⁴⁵Taparoro Numana kana potapota ivovira taparoro babadisi i babada ma Perisi damsi kurisi. Ma babadisi iyeghisi bo, “Avi kubiine Yesu ke kota~rutinaruwei?”

⁴⁶Ma potapota wawayisi ivonapotesi bo, “Nani tomowina ivivi~sisiya na ke sago wawaya iyai nakanani iti~sisiya.”

⁴⁷Ma Perisi damsi iyeghisi. “Tami bade ina sisiya viberowai da nuwanuwami itinavirai, bo? ⁴⁸Ma tokai ami babada ma Perisi damkai Yesu kaitumaghaneɪ, bo? Ke sago tovana. ⁴⁹Nani korotona na neghaneghasi, Moses ina vonaviyoyovana ke itakova bubuni, tuna kubiine God imagisi.”

⁵⁰Ma Perisi sago kana vava Nikodimas, tuna namada inae da Yesu yavata ivi~sisiya na ivonesi bo,^l ⁵¹“Ita vonaviyoyovana ivona da kunona wawaya ina sisiya tiyanei ma tapanani da aviyavisina iberai ma muriyai ku berona tateri.”

⁵²Ma ivonapoteɪ bo, “Tam yavata Gariri wawaya bo? Giruma katamana kekitai ma kuna~panani da ke sago peroveta Gariri kamonaɪ ina~kiibau.”

⁵³Ma vaghina, peyarisi nani gawarina ikuyowei ma ivovira i ku numa.

ⁱ 7:37 Lev 23:36 ^j 7:38 Ezek 47:1; Zech 14:8 ^k 7:42 2Sam 7:12; Mic 5:2

^l 7:50 Jon 3:1-2

Wavine ivi~pekana wapawapa na ipanani.

8 [1 Yesu ighae ku Oliv koyana. 2 Ma mara boiboiyai ivovirame da Taparoro Numana garina kamoni ivi~kiimakiiyei ma wawaya peyari si iriyei kurina da ivivi~beyebeyesi. 3 Ma vonaviyoyovana vibeyebeyena wawayisi ma Perisi damsi, wavine sago irutinapiyei da koroto maghinosiyai ivi~miirini. Wavinena na ivi~pekana wapawapa, tomowa sago ke kawana vaghata ma yavata ivivi~pekana na wawaya ipanani. 4 Ma ivona bo, “Bada, weni wavinena kapanani da ivivi~pekana wapawapa. 5 Moses ina vonaviyoyovana kamoni igiruma da wivine weni nakanani bera ina~bera beroi na wakimiyai kata~kiivunusi. Ma tam, am nota na ikikava?”^m 6 Weni vitarakiiyanina iterei da Yesu iti~sisiya bero na iti~wavui. Ma kegha da Yesu itawopika ma ivi~karei da dowiyai imarakorakonai ivivi~girugiruma. 7 Ma wawayisi patana da ivivi~tarakiiyane. Tuna kubiine Yesu ivomiiri ma ivonesi bo, “Tam iyai ke meyani berabero kuta~berai na kevi~karei da weni wavinena wakimiyai kuna~ravi.” 8 Vaghina ma itawopikame da dowiyai ivivi~girugiruma. 9 Ma wawayisi weni sisiyina ivi~yane na ivi~karei da sago sago duma inae. Magumagurisi ivi~nao, da peyari si Yesu ikuyowei. Ma wavinena na patana da imiimiiri. 10 Yesu ivomiiri ma nani wavinena ivi~tarakiiyane bo, “Wavine, wawayisi ivivi~wavum na mike ivi~neyana? Wawaya sago ku berona iterem, bo kegha?”

¹¹ Ma wavinena ivona bo, “Bada, ke sago iyai.”

Ma vaghina, Yesu ivonei bo, “Taku bade nakanani, ke ku berona ana~terem. Kenae, ma berabero ke kuna~bera meyei.”ⁿ

Yesu na dobu kana yasegana.

¹² Yesu ivi~karei da koroto kurisi ivi~sisiya na ivonesi bo, “Taku na dobu kana yasegana. Wawaya ina~kiviniku na ke meyani nubakutuvai ina~baba, ma nani yaseganinai na yawasa vaghata ina~panani.”^o

¹³ Ma Perisi damsi ivonapotei bo, “Kibero. Tam mani kisisiya meyem ma ke sago wawaya ku murim ita~miiri da iti~sisiya kubiim, tuna kubiine aviyavisina kuvonei na iyamna kegha.”^p

¹⁴ Ma Yesu ivonapotesi bo, “Taku mani aisisiya meyeku, ma kegha da aku sisiya na vonavaghata, iyamna taku akovi da imapatana apisi ma mike ana~nae. Ma tami na ke kotakovi. ¹⁵ Tami mani ami akova tepanai da koitupavireku. Ma taku na ke sago wawaya ati~tupavirei. ¹⁶ Mikeda ati~tupavira ma ata~vonakiiyaragha da wawaya ibera beroi na nani kamoni aku nota na maninina kavakava, iyamna taku na ke ina kiku kava. Aku Mamai

^m 8:5 Lev 20:10; Deut 22:22-24 ⁿ 8:11 Mara katamaninai giruma damsi viya vesis 8:1-11 ke ita~terei. ^o 8:12 Mat 5:14; Jon 9:5 ^p 8:13 Jon 5:31

ivonataweku na tuna gwabikuwai. ¹⁷Ami vonaviyoyovana kamona i girumi da wawaya ruwa sisiyina sago ini~mamatarei na tuna vonavaghata.^q ¹⁸Taku mani kubiiku aisisiya ma kaku viruwa na aku Mamai, tuna ivonataweku.”

¹⁹Ma ivi~tarakiyanei bo, “Am mamai na imapatana?”

Yesu ivonapotesi bo, “Tami ke kotakovi da taku iyai ma bade aku Mamai ke kotakovi. Kotakoviku na aku Mamai kotakovi.”

²⁰Yesu weni sisiyisi ivi~sisiyei Taparoro Numana garina kamona. Gawara sago imakamakai da wawaya i verena itutura ma nani gawarinai Yesu ivivi~beyebeyena. Ma ke sago wawaya ita~votatani, iyamna kana mara ke ita~nekiibau.

Yesu ivonesi bo, “Mike ana~nae na ke kovokovoghina da nake kona~nae.”

²¹Ma Yesu ivona meyesi bo, “Taku ana~nekuyowemi da tami konekwa kaviku, ma ami bera beroberosi kamona kona~rukwa. Mike ana~nae na tami ke kovokovoghina da nake kona~nae.”

²²Ma Jiu babadisi ti mani ivivi~tarakiikiyana meyesi, “Tuna mani ini~rabobo meyei bo? Mikeda tuna kubiine ivona da, ‘Mike ana~nae na tami ke kovokovoghina da nake kona~nae.’”

²³Ma Yesu ina sisiya ikwapanatini, “Tami na weni dobuna wawayimi, ma taku na kiidamo wawayiku. Tami ami dobu weni, ma taku na kegha. ²⁴Tuna kubiine avonemi da ami bera beroberosi kubiine kona~rukwa. Namada avonemi da taku iyai. Ke koni~tumaghaneku na vaghina, ami bera beroberosi kubiine kona~rukwa.”

²⁵Ma ivi~tarakiyanei bo, “Tam iyai?”

Ma ivonapotesi bo, “Taku, mara nonowa avonavonemi. ²⁶Ami bera ipeyari kirakai da ati~sisiyei ma bade ati~tupaviremi ma ata~vonakiyaragha da berabero koberai ma kegha. Wawayina ivonataweku na tuna vonavaghata wawayina. Ma aviyavisina gwabinai aiyanei na tuna kava wawaya avonavonesi.”

²⁷Ma ti damsi na ke itakovi da ina Mamai ivivi~sisiyei. ²⁸Tuna kubiine Yesu ivona bo, “Taku Wawaya Natusi kona~voepiiku na konakovi da taku iyai. Ma ke taku mani aku kayowana ata~beraberai, ma aku Mamai ikikava ivi~beyebeyeku na nakanani aisisiya. ²⁹Wawayina ivonataweku na gwabikuwai. Ke ita~kuyoweku, iyamna ina kayowana aberaberai.”

³⁰Yesu weni sisiyisi itereterei na wawaya peyarisi i vitumaghana kurina iterei.

Vonavaghata ina~votawemi.

³¹Ma Jiu damsi iyavo kava Yesu ivi~tumaghane i na ivonesi bo, “Aku vibeyebeyena kona~votekatekei na tami na kaku kivikivina vaghata.

q 8:17 Deut 19:15

32 Vonavaghata konakovi na nani vonavaghatina gabura kamonai ina~votawemi.”

33 Ma Jiu babadisi ivonapotei bo, “Tokai na Abraham tupureregghina. Ma ke meyani ita~patumikai bo kati~sleiv. Avi kubiine kuvona da ita~votawekai?”

34 Ma Yesu ivonapotesi bo, “Vonavaghata avonavonemi, tam iyai berabero keberaberei na am bera beroberosi ipatumim da kuvi~sleiv.

35 Ma takovi da wawaya natuna ina rakaraka kamosiyai na ina gawara mara nonowa emakamakai. Ma sleiv na ke ina~makii nonowa nani

rakarakana kamosiyai, iyamna ke ina rakaraka vaghata. 36 Ma Wawaya Natusi ini~yawasimi ma ina~votawemi na ina~votawe tuwanonowimi.

37 Akovi da tami na Abraham tupureregghina. Ma ke mara gurina na koni~raboboku, iyamna aku sisiya ke kota~vivitumaghanei.

38 Aviyavisina aku Mamai ivi~debei kuriku na avonavonemi, ma tami na aviyavisina ami mamai gwabinai kovi~yanei na koberaberei.”

39 Ma ivonapotei bo, “Akii mamai na Abraham.”

Ma Yesu ivona bo, “Mikeda tami Abraham tupureregghina na aviyavisina Abraham iberai na nani berasi kota~beraberei. 40 Aviyavisina God gwabinai

avi~yanei na vonavaghata ma tuna avonavonemi. Ma kegha da tami kokayokayowei da kona~kiivunuku. Ma Abraham ke nakanani ita~berai.

41 Iki kava ami mamai berabero eberaberei na tami bade nakanani koberaberei.”

Ma ivonapotei bo, “Tokai na ke deba wawaya. God ina kina kava na akii Mamai ma tokai na natunatuna vaghata.”

42 Ma Yesu ivonapotesi bo, “Mikeda God na ami Mamai na nuwanuwaku kota~viyiya, iyamna God gwabinai apisi, tuna ivonataweku. Ma ke taku mani

aku kayowanai ata~pisi. 43 Avi kubiine aku sisiya ke kota~viviyanei? Iyamna na weni. Tami ke ruvaruvami da aku sisiya konakova bubuni. 44 Tami ami

mamai na Devil, ma kokayokayowei da tuna ina kayowana kona~berai. Dobu karenai da ku karako, tuna na kiivunuwa wawayina. Ma bade vonavaghata

ke ita~kayokayowei, iyamna vonavaghata gwabinai kegha. Maranai ini~bero na tuna ina yawasa vaghata ekivikivini, iyamna tuna na viviberona, ma

tuna na vibero ina mamai. 45 Ma taku na vonavaghata aisisiyei tuna kubiine ke kota~vivitumaghaneku. 46 Kamomiyai wawaya sago kovokovoghina da

ita~vona da taku berabero aberai bo kegha? Ke kovokovoghina. Vonavaghata avonavonemi ma avi kubiine ke kota~vivitumaghaneku? 47 Iyi God rapenai

na God ina sisiya iyanei. Ma tami na ke God ina wawaya, tuna kubiine ke kota~viviyana.”

Yesu ma Abraham.

48 Ma Jiu babadisi Yesu kurina ivona bo, “Vonavaghata kavonavonei da tam na Sameriya wawayim ma kanuma berona gwabimuwai irunuma.”

⁴⁹Ma Yesu ivona bo, “Kanuma berona ke gwabikuwai. Ma taku na aku Mamai avovokaravei. Ma tami na kokiikiiviberoku. ⁵⁰Ke taku mani kaku vigheghena atekwekwai ma wawaya sago ina kayowana da wawaya ini~ghegheniku. Ma tuna na vitupavira badana ma ina nota na maninina kavakava. ⁵¹Ma vonavaghata avonavonemi da wawaya iyai vonaku ina~votekatekei na tuna rabobo ke ina~panani.”

⁵²Ma Jiu damsi ivonapotei bo, “Wekarakava kakovi da tam kanuma berona itowatepanim. Abraham irabobo ma bade peroperoveta nakanani. Ma tam kuvona da wawaya vonam ina~votekatekei na rabobo ke ina~panani. ⁵³Akii mamai Abraham kughekuyowei bo? Kegha taweyana. Ma tuna irabobo ma bade peroperoveta nakanani. Ma tam na iyai?”

⁵⁴Ma Yesu ivonapotesi bo, “Mikeda taku mani ati~gheghena meyeku da kaku kadara ita~rakata na nani vigheghenina na iyamna kegha. Aku Mamai, tuna kava ini~ghegheniku. Ma tami na kovonavonei da tuna na ami God. ⁵⁵Ma kegha, tami God ke kotakovi, ma taku na akovi. Mikeda ata~vona da ke atakovi na taku wawaya viviberoku nakanani ma tami. Ma taku God akovi, tuna kubiine vonana avovotekatekei. ⁵⁶Ami mamai Abraham ivi~nuwabiibii kirakai da mara sago aku nekiibau marana ita~kitai. Ma ikitai na ivi~nuwabiibai.”

⁵⁷Ma Jiu damsi ivonei bo, “Tam karakava kam madegha ini~50 ma kuvona da Abraham kukitai.”

⁵⁸Yesu ivona bo, “Vonavaghata avonavonemi muriyai da Abraham ita~tupuwa na taku namada amakamakai.”

⁵⁹Weni sisiyina kubiine wakima iyuna da ita~ravi, ma Yesu koroto kamona ionagha da Taparoro Numana garina ikiibutawei inae.

Yesu tomowa matapotapotana ivi~yawasi.

9 ¹Yesu ibaba inenae na tomowa sago ikitai, itupuwa da matapotapotana. ²Ma Yesu kana kivikivina ivi~tarakiyanei bo, “Bada, iyi ina berabero da weni wawayina itupuwa da matapotapotana? Tuna mani bo ina mamai da ina maduwa?”

³Ma Yesu ivonapotesi bo, “Ke tuna, ma ke ina mamai da ina maduwa wavu ina~viiya. Tuna matana ipota da God ina rewapana gwabinai ina~rudeba da wawaya ina~kitai. ⁴Taku na God ivonataweku ma ina biga na mariyai taberai. Ma didibara epipisi na nani kamona ke kovokovoghina da wawaya ina~biga. ⁵Wekarakava taku dobuwai amakamakai na taku na dobu kana yasegana.”^s

⁶Ivi~sisiya ikovi ma ikanu ku dowu, ma kanuna dowu yavata ivoviravirai da ivi~dobodobo. Ma iviia da tomowina matana ipasiya. ⁷Ma ivonei bo, “Kenae ku toka kana vava Silowam da maghighim

^s 9:5 Mat 5:14; Jon 8:12

kuna~kawai.” Silowam iyamna ‘Vonatawei.’ Ma tomowina inae matana ikowai da yawasa. Ma ere kitakitana ivovira ina ku numa.

⁸Turaturana ma bade wawaya viya tomowina iakovi da mara nonowa vinowi tepanai imakamakai na ivi~tarakiiyana bo, “Weni na vaghina tomowina mara nonowa ivivi~nowi bo?”

⁹Ma wawaya viya ivona da vaghina wawayina, ma viya ivona da kegha, kana kita da maghimaghghina.

Ma tomowina tuna mani ivi~sisiya bo, “Taku na vaghina wawayiku.”

¹⁰Damsi ivi~tarakiiyanei bo, “Ma ikikava na kekitakita?”

¹¹Ma ivonapotesi bo, “Tomowa kana vava Yesu dobodobo ivoviravirai ma matakupasini ma ivoneku bo, ‘Kenae ku Silowam ma matam kuna~kawai.’ Ma anae akowai da akitakita.”

¹²Ma ivi~tarakiiyanei bo, “Tomowina na imapatana?”

Ivonapotesi bo, “Ke atakovi.”

Perisi damsidi matapotapotana ivi~tupaviravirei.

¹³⁻¹⁴Ma tuna na viyakam marana kamoni ma Yesu dobodobo iviia da tomowina matana ivi~yawasi. Tuna kubiine wawaya tomowina irutinapiyei Perisi damsidi kurisi. ¹⁵Ma ti bade tomowina ivi~tarakiiyanei da ikikava matana ikita. Tomowina ivona bo, “Yesu dobodobo ku matakupasiya ma akowai na akita.”

¹⁶Ma Perisi damsidi viya ivona bo, “Yesu na ke God gwabinai ita~pisi, iyamna viyakam marana ke ita~vovokaravei.”

Ma viya ivona bo, “Berabero wawayina na ke kovokovoghina da matakira ghamaghamasi ita~berai.” Tuna kubiine Perisi damsidi ti mani kamosiya ivi~bogebogesi.

¹⁷Ma Perisi damsidi tomowina ivi~tarakiiyana meyei bo, “Ma tam ivi~yawasim na tam am nota na tuna iyai?”

Ma tomowina ivonapotesi bo, “Anotanotai da tuna na God ina peroveta.”

¹⁸Ma Jiu babadisi patana da ke iti~tumaghaneidi da tuna itupuwa da matapotapotana ma wekarakava na ekitakita. Tuna kubiine ina mamai ma ina maduwa kii sisiya ivonatawei da ipisi. ¹⁹Ma ivi~tarakiiyanesi bo, “Weni tomowina na tami natumi, itupuwa da matapotapotana bo kegha? Ma ikikava da wekarakava na ekitakita?”

²⁰Ma ina maduwa da ina mamai ivonapotesi bo, “Kakovi da tuna na natukai, ma vonavaghata da itupuwa da matapotapotana. ²¹Ma ikikava da ekitakita ma iyi matana ivi~yawasi na ke katakovi. Kovi~tarakiiyaneidi da tuna mani ini~sisiya, tuna magurina.” ²²Ina maduwa da ina mamai weni nakanani ivonesi, iyamna iyabumana. Iakovi da Jiu babadisi namada sisiya iterei da iyavo kava ini~tumaghana da Yesu na God ina Vivinevine Wawayina na kiki numanai ini~kiibunisi. ²³Tuna kubiine ivonesi bo, “Kovi~tarakiiyaneidi, tuna magurina.”

²⁴Ma mara kana viruwa tomowina ivonei da ipisi. Ma ivonei bo, “God ku matana vonavaghata kevi~sisiyei. Kakovi da Yesu na berabero wawayina.”

²⁵Tomowina ivonapotesi bo, “Ke atakovi da tuna berabero wawayina bo kegha. Ma akovi da matakun ipota ma wekarakava na akitakita.”

²⁶Ma ivi~tarakiiyane bo, “Ikikava iberim da matam ikita?”

²⁷Ma ivonapotesi bo, “Namada avonemi ma ke koti~yaneku. Ma avi kubiine kokayokayowei da koni~yana meyei? Mikeda tami bade kokayokayowei da kona~kivini bo?”

²⁸Nakanani ivi~sisiya na Jiu babadisi ivi~avaberowei ma ivonei bo, “Tam na Yesu kana kivikivina, ma tokai na kegha. Tokai na Moses kana kivikivina. ²⁹Kakovi da God na Moses kurina ivi~sisiya ma nani tomowina Yesu na ke katakovi da mimei ipisi.”

³⁰Ma tomowina ivonapotesi bo, “Avi~deyei da tami ke kotakovi da mimei ipisi ma kegha da matakun ivi~yawasi. ³¹Peyarita takovi da God na berabero wawayisi ke ita~viviyanesi. Ma wawaya maninisi kava ina kayowana eberabera na ti damsi iyanesi. ³²Ke meyani wawaya ita~tupuwa da matapotapotana ma muriyai da ita~kita. Weni berana na karako da itupuwa. ³³Mikeda Yesu ke God gwabinai ita~pisi na ke kovokovoghina da bera ghamaghamasi ita~berai.”

³⁴Ma ivonapotei bo, “Tam na berabero kamoni kutupuwa da kumagura. Ma avi kubiine kekayokayowei da kuti~beyebekekai?” Ma vaghina Perisi damsi nani tomowina kiki numana kamoni ivi~kiibuni.

Kanuma ina ku nevanewa wawaya matasi ipota.

³⁵Yesu ivi~yane da tomowina ikwavini ikiibau na iekwai da ipanani. Ma ivonei bo, “Wawaya Natusi kitumaghane bo kegha?”

³⁶Tomowina ivi~tarakiiyane bo, “Bada, tuna na iyai? Kevona bubuniku da taku ani~tumaghane.”

³⁷Ma Yesu ivona bo, “Wekarakava wawayina kekitakita ma yavata koisisiya.”

³⁸Ma tomowina ivona bo, “Bada, aitumaghana.” Ma ivokavakavari.

³⁹Ma Yesu ivona bo, “Apisi ku dobu da wawaya ani~tupaviresi. Ma bade apisi da wawaya matapotapotasi na ina~kita ma iyavo kava ekitakita na matasi ina~pota.”

⁴⁰Weni sisiyina ikaratawei na Perisi damsi viya ivi~yane. Ma ivi~tarakiiyane bo, “Aviyavisina kisisiyei? Kevonavona da tokai yavata matakii ipota bo?”

⁴¹Ma Yesu ivona bo, “Mikeda matami ita~pota na ami berabero wavuna kegha. Ma kovonavona da kokitakita, tuna kubiine ami berabero wavuna emakamakai.”

Sipu kii koyakoyagha miibiina.

10 ¹Yesu ivona bo, “Vonavaghata avononemi, meni wawayina ina~votete da sipu garina ku kamona ina~ruki na tuna yapiyapi

wawayina, iyamna ke matuketiyai ita~ru¹. ²Ma sipu kii koyakoyagha na garina kana matuketiyai ina~ru¹, ma tuna wawayina na kii koyakoyagha vaghata. ³Ma gari kana potapota wawayina emakamakai ma tuna matuketa ina~votawei da sipu kii koyakoyagha ina~ru¹. Ma sipu sago sago duma kii vava ina~kwatui ma ti na gamona ini~yanei ma ina~kivini da ina~kiibau. ⁴Tuna mani ina sipu rapenai ina~rutinakiibuwesi ma ini~nowesi ina~nae. Ti na i mamai ekivikivini, iyamna gamona iakovi. ⁵Ma ke kovokovoghina wawayi viruwa ina~kivini. Wawayina ina~barei ma ina~verukuyowei, iyamna gamona ke itakovi.”

⁶Yesu weni miibiina ivi~sisiyei kurisi ma damsi iyamna ke itakovi.

Yesu na sipu kii koyakoyagha biibiina.

⁷Tuna kubiine Yesu ivona meyesi bo, “Vonavaghata avonavonemi, sipu kii matuketa na taku. ⁸Iyavo kava maghinokuwai ipisi na yapiyapi wawayisi, nani kubiine sipu gamosi ke ita~votekatekei. ⁹Taku na matuketa. Wawayi iyi gwabikuwai ina~ru¹ na yawasa ina~panani da ina~makai bubuna. Nakanani ma sipu, kii gari matuketinai erurui ma ekiikiibau da kii rai ma kii okowa biibiina epanapanani. ¹⁰Yapiyapi wawayina ina~pisi da yapi, kiivunuwa ma kiivibero ina~berai. Ma taku apisi da tami yawasa biibiina kudubina kona~vii yavui.”

¹¹“Taku na sipu kii koyakoyagha biibiiku. Ma koyakoyagha wawayina biibiina na ina yawasa ina~vere meyei da ina sipu kubiisi ina~rabobo. ¹²Ma mikedda sipu i mamai bigabiga sago ini~miiyei da sipu ina~koyaghisi na bigabiga wawayina ke nuwanuwana kudubinai ina~koyaghisi, iyamna nani sipusi ke rapenai. Tuna kubiine bigabiga ina~kitai da kukou dipa kayakayayina epipisi na sipu ina~verukuyowesi. Ma kukou dipa sipu viya ini~kutavunuwana ma viya ina~rukwavinisi da ini~verubogebogesi. ¹³Bigabiga wawayina ina~verau, iyamna tuna wawayi wapawapa, ke sipu kii koyakoyagha vaghata da iti~nuwapoyesi. ¹⁴⁻¹⁵Taku na koyakoyagha biibiiku. Ikikava aku Mamai iakoviku ma Mamai akovi, nakanani aku sipu akovisi ma iakoviku. Ma aku yawasa ana~verena da ana~rabobo aku sipu kubiisi.^t ¹⁶Ma sipu viya rapekuwai na ke weni yavona kamoni. Ana~rutinisi da weni garina ku kamona ina~ru¹ da ini~kiisagosi ma kii koyakoyagha na sago kava.”

¹⁷“Aku Mamai ina nuwaviina na taku, iyamna avi~vaghinei da aku yawasa ana~verena da ana~rabobo. Ma muriyai aku yawasa ana~vii meyei. ¹⁸Aku rewapana emakamakai da aku yawasa ana~verena ma bade ana~vii meyei. Ke sago iyi ina rewapana ita~makamakai da aku yawasa ina~viitawei. Kegha, aku kayowanai ana~verena. Aku Mamai sisiya bagibagina ivereku da weni nakanani ata~berai.”

^t 10:15 Mat 11:27; Luk 10:22

¹⁹Ma Yesu ina sisiya kubiine na bade Jiu damsi ivi~bogebogesi. ²⁰Viya ivona bo, “Avi kubiine koiyanei? Tuna ineghanegha, kanuma berona itowatepani.”

²¹Ma viya ivona bo, “Tomowa kanuma berona gwabinai na ke kovokovoghina da weni nakanani iti~sisiya. Ma kanuma berona ke meyani wawaya matapotapotana iti~yawai.”

Jiu babadisi Yesu ibarei.

²²Taparoro Numana kana mara ghamana inekiibau da Jiu damsi ita~kampunggha ma tuna na nuba kana mara. ²³Nani maranai Yesu na Soromon Ina Tupatina kamonai ibababa, Taparoro Numana garina kamonai. ²⁴Ma Jiu babadisi imiriviviri ma ivonei bo, “Mara iguri ghagha da kekiikiigudugudukai. Mikeda tam God ina Vivinevine Wawayina na kevana bubunikai.”

²⁵Ma Yesu ivonapotesi bo, “Vonavaghata namada avonemi ma ke koti~tumaghaneku. Aku Mamai avanai bera ghamaghamasi aberai, ma nani berasi ivi~debeku. ²⁶Ma ke koti~tumaghaneku, iyamna tami ke aku sipu. ²⁷Aku sipu na akovisi. Gamoku iyanei ma ekivikiviniku. ²⁸Yawasa makamakii nonowina averesi da ke ina~rabobo, ma ke kovokovoghina da wawaya sago ina~pisi da gwabikuwai ina~viitawesi. ²⁹Aku Mamai ivi~rewapana kirakai ma tuna aku sipu ivereku. Tuna kubiine na ke kovokovoghina da wawaya sago ina~pisi da Mamai imanai ina~viitawesi, ³⁰iyamna taku ma aku Mamai na sago.”

³¹Ma Jiu babadisi wakima iyuna da Yesu ita~kiivunui. ³²Ma ivonesi bo, “Aku Mamai avanai bera biibiisi ipeyari kirakai aberai da kokitai. Ma meni tuna kubiine kona~kiivunuku?”

³³Ma Jiu babadisi ivonapotei bo, “Ke bera biibiisi kubiine. Ma God kuvi~avaberowei, tuna kubiine kana~ravim, iyamna tam wawayota ma kevonavona da tam na God.”^u

³⁴Ma Yesu ivonapotesi bo, “Ami vonaviyoyovana katamanina kamonai igiruma da God ami babada kurisi ivona bo, ‘Vonavaghata avonemi da tami na gods.’” ³⁵Ma takovi da God vonana ke kovokovoghina da tavirai. Nani damsi na God vonana katamanina kurisi inekiibau ma ti kurisi ivona bo, ‘Tami na gods.’ ³⁶Tuna kubiine ke kona~vona da God aivaberowei maranai avonavona da taku na God Natuna, iyamna God ivinetaweku da tuna rapenai ma ivonataweku ku dobu. ³⁷Mikeda aku Mamai ina kayowana ke ata~beraberai na vaghina, ke koni~tumaghaneku. ³⁸Ma kegha da aberaberai. Mikeda aku sisiya ke kota~vivitumaghane na aku bera biibiisi imamatara kurimi da koti~tumaghana. Tuna tepanai kotakova bubuni da Mamai gwabikuwai ma taku gwabinai.”

^u 10:33 Lev 24:16 ^v 10:34 Psa 82:6

³⁹Ma Jiu babadisi ibera tovana meyei da ita~votani ma ionagha da inae.

⁴⁰Nani murinai Yesu ivovira Jodan okowina idamani ma inae da imapatana Jon rorova ibababataito na nani ku gawarina. Ma nani dobunai imakai.^w ⁴¹Ma wawaya peyarisiri iriyei kurina, ma ivonavona bo, “Jon matakira ghamaghamasi ke ita~berai ma aviyavisina ivi~sisiyei weni tomowina kubiine na vonavaghata.” ⁴²Ma wawaya peyarisiri nani dobunai ivi~tumaghana da Yesu na God ina Vivinevine Wawayina.

Lasaras irabobo.

11 ¹Tomowa sago kana vava Lasaras na mara sago igubaga. Tuna Betani meyagina kamonai novunovuna Meri da Mata yavata imakamakai.^x ²Weni Meri na karakava oira ghabughabuna ina~viyi da Bada ku kaena ina~tepoi ma uyawinai ina~kiipupuni. Tuna wavinena novuna Lasaras igubaga kirakai.^y ³Tuna kubiine Meri da Mata sisiya ivonatawei Yesu kurina. Ivona bo, “Bada, novukai na kwinam kiimatanina. Ma tuna na igubaga.”

⁴Ma Yesu weni sisiyina ivi~yanei na ivona bo, “Weni gubagina ina damona na ke rabobo. Gubagina itupuwa da God kana kadara ini~debei. Ma bade itupuwa da taku God Natuna kaku kadara ina~rakata.” ⁵Yesu ina nuwaviina ghamana na Mata da Meri ma novusi Lasaras. ⁶Sisiya ivi~yanei da Lasaras igubaga, ma kegha da ke ita~nae. Imakai da mara ruwa ikovi na muriyai ⁷kana kivikivina ivonesi bo, “Tavovirame ku Judiya.”

⁸Ma ivonapotei bo, “Kegha Bada, ke kovokovoghina da tavovirame. Raviraviyota Jiu babadisi kam diri itetei da wakimiyai ita~kiivunum. Avi kubiine kekayokayowei da kuna~vovirame nake?”

⁹Ma Yesu ivonapotesi bo, “Mara etomtom na madegha egheghae ma yasegana everevereta enenae da raviyai eororu da evovokutuvi. Ma nani yaseganina kamonai wawaya ekitakita da ina~baba bubuna ma ke kaesi ina~takurei. ¹⁰Ma wawaya didibarai ina~baba na kaesi ina~takurei, nubakutuva kubiine ke ina~kita bubuna.”^z ¹¹Weni sisiyina ivi~kovini ma ivonesi bo, “Kwinata Lasaras ikenanunuwapa, ma ana~nae da ana~kiivimataki.”

¹²Ma kana kivikivina ivonapotei bo, “Bada, mikeda ekenakena na karakava ini~damini.”

¹³Ma Yesu, tuna Lasaras irabobo na ivivi~sisiyei, ma kana kivikivina inotai da nama ita~kenakenota. ¹⁴Tuna kubiine vonavaghata ivi~debei

^w 10:40 Jon 1:28 ^x 11:1 Luk 10:38-39 ^y 11:2 Jon 12:3 ^z 11:10 Weni miibiina iyamna ruwa. Sago na Yesu ivonavonesi da tuna na i yasegana ma gisina kava ina kuyowesi, ina~rabobo da ti na nuwapoya kamonai ina~makai. Ma kana viruwa na taraboga wekarakava gwabisiyai da God ina biga ina berai na tarabogina ke ini~rekwei.

kurisi, ivona bo, “Lasaras na irabobo. ¹⁵Ma tami kubiimi ainuwabiibai da taku ke nani dobunai, iyamna taraboga ina~veremi da ami vitumaghana ina~rakata. Tavomiiri ma tanae kurina.”

¹⁶Ma Tomas, kana vava sago Didimas, na turaturana ivonesi bo, “Peyarita tanae, da Bada yavata tarabobo.”

¹⁷Yesu ku Betani meygina inenekiibau na akova iviia da Lasaras tupuwina na buba ku kamona iterei da mara ruwamaruwa ikena. ¹⁸Ma Betani da ku Jerusalem na ke ita~rabaraba.^a ¹⁹Tuna kubiine Jerusalem kamoni Jiu damsi peyarisi ivi~piyana da Mata ma Meri nuwanuba ita~veresi, iyamna novusi ivi~wapai.

²⁰Mata ivi~yanei da Yesu ipipisi na ikiibau da ita~nepotei ma Meri tuna numiiyai imakai. ²¹Ma Mata, Yesu ivonei bo, “Bada, mikedam weni dobunai na novuku ke ita~rabobo. ²²Ma akovi da wekarakava aviyavisina God kurina kuni~nowi na ina~verem.”

²³Ma Yesu ivonapotei bo, “Novum ina~vomiiri.”

²⁴Ma Mata ivona bo, “Akovi da mara damoni wawaya kudubisi ina~vovomiiri na novuku yavata.”

²⁵Ma Yesu ivona bo, “Taku aku rewapanai da raborabobosi ina~vomiiri ma bade taku yawasa makamakii nonowina ana~veresi. Iyavo kava ini~tumaghaneku na namanaki ina~rabobo ma kegha da yawasa ina~panani. ²⁶Ma iyavo kava itumaghaneku na yawawasisi ma kanumisi ke meyani ina~rabobo. Weni sisiyina kitumaghanei bo kegha?”

²⁷Ma Mata ivonei bo, “Bada, weni sisiyina na vonavaghata. Taku aitumaghanem da tam na God Natuna, ina Vivinevine Wawayina. Ma kunumai kuoru ku dobu.”

Yesu itou.

²⁸Mata, Yesu yavata ivi~sisiya ikovi ma murinai ivovira ku numa da Meri ikwatui. Ma gavunai ivonei bo, “Bada ipisi ma tam ivi~tarakiiyanem.” ²⁹Meri weni sisiyina ivivi~yanei na ivomiiri da yaghiyaghinai inae Yesu kurina. ³⁰Ma Yesu na karakava ku meygai ita~rui, imapatana Mata ipanani na nani gawarinai imakamakai. ³¹Ma iyavo kava numiiyai Meri itutuviiyiyei na ikitai da yaghiyaghinai ikiibau ma damsi ikivini, iyamna inotai da inenae ku karawaga da ita~tou.

³²Ma Meri inekiibau Yesu kurina na maghinonai itawotei. Ma ivonei bo, “Bada, tam namada kuta~pisi na novuku ke ita~rabobo.”

³³Yesu ikitai da itutusiya yapa ma bade iyavo kava Meri yavata ipisi na ikitisi da ivivi~tutuwana. Ma ivi~nuwapoya kirakai da nuwanuwana idugari. ³⁴Ma ivi~tarakiiyanesi bo, “Tupuwina na imapatana koterei?” Ma damsi ivonapotei bo, “Bada, kepisi ma tanae da kuna~kitai.”

^a 11:18 Betani da ku Jerusalem na kilomita aroba.

³⁵Ma Yesu matadogana isororo. ³⁶Ma damsi ivona bo, “Kokitai, ina nuwaviina kurina irakata kirakai.”

³⁷Ma viya ivona bo, “Tomowa matapotapotana ivi~yawai da ikita, ma kade kovokovoghina da Lasaras ita~vonatani da ke ita~rabobo?”

Yesu iberai da Lasaras rabobowai ivomiiri.

³⁸Lasaras tupuwina na buba kamoni ma matuketa na wakimiyai igudui. Ma Yesu ku karawaga inekiibau ma ivi~nuwapoya kirakai da nuwanuwana idugara meyei. ³⁹Ma ivona bo, “Buba guduna kovotabiri.”

Ma Mata ivona bo, “Bada tupuwina katerei ikena da mara ruwamaruwa ikovi. Namada bowana everaverau.”

⁴⁰Ma Yesu ivona bo, “Namada avonemi ikovi da koni~tumaghana na God kana kadara kona~kitai.” ⁴¹Ma damsi guduna ivotawei ma Yesu itepa ku kunuma ma ivona bo, “Mamai, aikiikiwem da kuvi~yaneku. ⁴²Akovi da mara nonowa kiyaneke. Ma debiiyai aisisiya kurim da weni wawayisi imiiriyana na ini~yaneku ma ini~tumaghana da tam kuvonataweku.”

⁴³Yesu inipowana ikovi na gamo tepanai ikiirara bo, “Lasaras, kekiibau.”

⁴⁴Vaghina ma tomowa raborabobona ere geregerena ivomiiri ma ibaba ikiibau. Ma Yesu ivonesi bo, “Karawaga garasi korupamatawei.”

Wawaya Yesu kana diri itetei da ita~kiivunui.

(Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

⁴⁵Iyavo kava ipisi da Meri irurugenari na ikitai da Yesu bera ghamana iberai na peyarisi ivi~tumaghane da tuna na God ina Vivinevine Wawayina. ⁴⁶Ma kegha da viya na ivovira Perisi damsi kurisi da Yesu aviyavisina iberai na ivi~mamata. ⁴⁷Tuna kubiine taparoro babadisi i babada ma Perisi damsi ivi~kiidaburana da Sanhidran dughuna ivi~kwatuwei. Ma ivona bo, “Nani tomowina Yesu bera ghamaghamasi eberaberai na ikikava taberai? ⁴⁸Takitakuyowei na kana vava ina~rakata da wawaya peyarisi ini~tumaghane da tuna i kiivavo ma ina~kivini. Ma Rome damsi varana ini~yanei na ina~pisi da ita dobu, ita wawaya ma ita Taparoro Numana ina~gwaramutui.”

⁴⁹Ma nani dughuna kamoni tomowa sago kana vava Kayapas, tuna nani madeghinai na taparoro badana ghamana. Ivona bo, “Tami neghaneghami. Ke sago aviyavisina kotakovi. ⁵⁰Konotai, ibiibai da wawaya sago kava ina~rabobo ita wawaya kubiisi da ita dobu ke ina~gwaramutui.” ⁵¹Weni sisiyina na ke tuna mani ina nota iti~sisiyei. Nani madeghinai tuna taparoro badana ghamana, tuna kubiine sisiyina God gwabinai iviia ma ivonakiiyaragha da Jiu damsi kubiisi na Yesu ita~rabobo. ⁵²Ma ke nani dobuna damsi kava ma bade God natunatuna dobu ku kudubina kamoni emakamakai na ti yavata ini~kiisagosi da dam sago.

⁵³Tuna maranai Jiu babada Sanhidran kamonai ivi~karei da Yesu kana diri itetetei da iti~rabobo. ⁵⁴Tuna kubiine Yesu ivi~karei da ke debiiyai ita~bababa Jiu damsi kamosiyai. Ikiibau ku meyagai sago kana vava Epraim, tuna warere ririnai. Ma nani dobunai kana kivikivina yavata imakai.

⁵⁵Gisina kava Jiu damsi i kaporagha marana iti~karei, kamna kana vava Pasova, wawaya peyarisi Israel kamonai igheghae ku Jerusalem da ita~konuwa, ita~vovunagha meyesi ma muriyai da kaporagha. ⁵⁶Ma wawaya peyarisi na ikitakitavirevire ma ivivi~tarakiiyana Yesu kubiine. Taparoro Numana garina kamonai ivivi~miiriyana ma ivonavona bo, “Ikikava konotanotai? Mikeda ke ita~pisi weni kamna kubiine bo?” ⁵⁷Ma taparoro babadisi i babada ma Perisi damsi wawaya ivonesi da iyavo kava Yesu ita~kitai na iti~akovisi da tuna ita~paniya.

Meri oira ghabughabuna Yesu ku kaena itepoi.

(Mat 26:6-13; Mak 14:3-9)

12 ¹Mara miikovimasago imakamakai da Pasova kamna iti~karei ma Yesu inae ku Betani, Lasaras kurina. Tuna wawayina irabobo ma Yesu ivi~yawai. ²Lasaras ina numiiyai Yesu ina kam ivovunaghi. Mata wawaya kii vavai iyepa na iveresi. Ma Lasaras na Yesu ririnai imakai da yavata ikamkam. ³Ma Meri na diudeu iviia, kamonai na oira ghabughabuna miiyanina irakata kirakai. Ikavarapiyei da Yesu ku kaena itepoi ma uyawinai kaena ikiikiipupuni. Ma oira ghabuna na numa kamona inunui. ^{b c 4}Ma kana kivikivina sago, Judas Iskariyot tuna mara sago Yesu ini~wawanei, ke iti~vaghinei ma ivona bo, ⁵“Weni oirina miiyanina irakata kirakai, ruvana da wawaya madegha sago ita~biga na kana miiya. Kati~gimarei ma mane na wawaya moyamoyakisi kata~veresi.” ⁶Weni nakanani ivi~sisiya na ke moyamoyakisi iti~kamyuyuwesi kubiine. Tuna Yesu kana kivikivina i mane kutuna kana koyakoyagha ma bade tuna na yapiyapina da mara nonowa mane nevanavana iviivitawe.

⁷Ma Yesu ivona bo, “Ita wavine kevoterei da ina kayowanai ina~berai. Aku rabobo marana itupo tuna kubiine evovovunaghiku.” ^{d 8}Moyamoyakisi na mara nonowa yavata kona~makai ma taku na ke mara gurina da yavata tamakai.”^e

Jiu babadisi Lasaras kana diri itetei da ita~kiivunui.

⁹Koroto ghamana ivi~yanei da Yesu tuna Betani meyaginai na ivi~neyana, ke tuna kava kurina ma bade i kayowana da Lasaras

^b 12:3 Diudeuna na 500 milalita ruvana. ^c 12:3 Luk 7:37-38 ^d 12:7 Jiu damsi i kiki da oira ghabughabunai wawaya raborabobosi tupuwisi evovovunaghi dogosi kubiine. Ma Meri ke itakovi da Yesu gisina kava ina~rabobo. Weni berana Meri iberai na ina vigheghena ma ina vokavakavara Yesu kurina. Ma bade ivi~kiikiwei da novuna Lasaras irabobo ma ivi~yawai. ^e 12:8 Deut 15:11

ita~kitai, iyamna wawayina irabobo ma Yesu iberai da ivomiiri. ¹⁰Tuna kubiine taparoro babadisi i babada Lasaras kana diri itetei da Yesu yavata ita~kiivunusi, ¹¹iyamna aviyavisina itupuwa Lasaras kurina iberai da wawayaya peyarisi Yesu ivivi~tumaghane ma taparoro babadisi ivovoteresi.

Yesu irui ku Jerusalem.

(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

¹²Mara itom na wawayaya sisiya ivi~yanei da Yesu ipipisi ku Jerusalem. Ma Pasova kamna kubiine na koroto ghamana Jerusalem kamonai. ¹³Ma ti damsi yapi rugurugusi iyuna ma Yesu iverupotei. Ma ikiikiirara bo,

“Hosana! Kaigheghenim!”^f

Tam Bada avanai kepipisi!

God ini~biibinim,

tam Israel akii Kiivavo!”^g

¹⁴Muriyai da ku Jerusalem ita~rui na Yesu donki votuna ku tepana igeru. Ikikava giruma katamana ivona na nakanani itupuwa. Igiruma bo,

¹⁵“O Zayon kwanatuna, ke kona~yabumana.

Kokita, ami kiivavo epipisi,

tuna donki votuna tepanai igeru.”^h

¹⁶Weni berasi ituputuwa na kana kivikivina iyamna ke ita~vii bubuni. Ma karakava Yesu ita~rabobo ma ita~vomiiri da kana kadara iti~debei na nani murinai kana kivikivina inotapanani da weni berasi ti mani iberaberai na giruma katamana ivi~sisiyei da ita~tupuwa na itupuwa.

¹⁷Iyavo kava matasiyai ikitai da Yesu, Lasaras ikwatui da karawagai ivomiiri na sisiyina ivi~rakati. ¹⁸Tuna kubiine koroto ghamana ikiilbau da iverupotei, iyamna bera ghamana iberai na sisiyina namada ivi~yanei. ¹⁹Ma Perisi damsi ti mani kamosiyai ivivi~sisiya bo, “Weni tuna ke kovokovoghina avi taberai. Kokitai, dam kudubina ekivikivini.”

Grik damsi viya Yesu ita~kitai.

²⁰Ma iyavo kava namada ipisi ku Jerusalem da Pasova kamna kamonai ita~vokavakavara ma kamosiyai viya na Grik damsi. ²¹Ma ti damsi inae Piripo kurina (tuna ina kwanatu Betsaida, Gariri dobunai). Ma ivi~nowi kurina, ivonei bo, “Bada, akii kayowana da Yesu kata~kitai.”

²²Ma Piripo inae da Anduru ivonei ma ivi~ruwa inae da Yesu ivi~akovi. ²³Ma ivonapotesi bo, “Marana ipisi da Wawayaya Natusi kana kadara ini~debei. ²⁴Vonavaghata avonavonemi, pei kuna~dogoi ku dowa na ina~tupuvurana ma wadubona ina~rabobo da vuna ina~ghae.

^f 12:13 Hosana iyamna ‘God tavokavakavari’ ^g 12:13 Psa 118:25-26 ^h 12:15 Zech 9:9

Ma vuna na peina ina~terei da ina~peyari. Ma pei ke kuna~voni na ke kovokovoghina da ina~peyari, patana da sago kava. ²⁵Wawaya iyi ina yawasa dobuwai ina~vivinuwabiibiyei na ini~wapai. Ma iyi ina yawasa dobuwai ina~vere meyei taku kubiiku na yawasa makamakii nonowina ina~panani.ⁱ ²⁶Wawaya iyi ekayokayowei da tuna aku bigabiga na ina~kiviniku da taku imapatana ana~makamakai na tuna gwabikuwai. Ma ina~biga kubiiku na aku Mamai ini~ghegheni.”

Yesu ina rabobo ivi~mamatarei.

²⁷“Ma wekarakava na ainuwapoya kirakai ma aviyavisina ana~vonei? Ata~vona bo, ‘Mamai, kevowaguku da weni marana kamonai vokwarakwara damina ke ana~viya.’ Ma kegha, weni marana kubiine na apisi ku dobu. ²⁸Mamai, kam kadara kevi~debei ku dobu da wawaya ina kitai.”

Ma kunumai wawaya gamona sago ivona bo, “Kaku kadara namada avi~debei ma bade ani~debe meyei.”

²⁹Ma koroto ghamana nani dobunai imiimiiri na gamona ivi~yanei. Ma viya ivona da warikewaye, ma bade viya ivona da aneya ivi~sisiya kurina.

³⁰Ma Yesu ivona bo, “Nani gamona ivi~sisiya na ke taku kubiiku ma tami kubiimi. ³¹Marana inekiibau da God wawaya dobuwai ini~tupaviresi ma ini~wavusi da berabero iberai. Ma bade weni dobuna kana kiivavo ina rewapana ina~kutawei.^j ³²Ma taku na wawaya ina~ruepiku ku kiidamo na ana~berai da wawaya peyarina ana~tinariyesi kuriku.” ³³Weni nakanani ivi~sisiya na ivi~debei da tuna ikikava ina~rabobo.

³⁴Ma nani korotona ivonapotei bo, “Moses ina vonaviyoyovana kamonai ivoneta da God ina Vivinevine Wawayina na ina~makii nonowa. Ma avi kubiine kevonavona da Wawaya Natusi ina~ruepai? Ma bade Wawaya Natusi na iyai?”^k

³⁵Ma Yesu miibiyai ivonesi bo, “Wawaya nubakutuva kamonai ina~bababa na ke itakovi da mike enenae. Tuna kubiine yasegana gwabimiyai emakamakai na kobaba, iyamna gisina kava ma yasegana koni~wapai da nubakutuva ina~kamowanimi. ³⁶Yasegana gwabimiyai na ami vitumaghana kurina koterei da tami na yasegana natunatuna.” Yesu ivi~sisiya ikovi na inekuyowesi. Ma nani murinai na iveraveruvuvuresi.

Wawaya Yesu ke ita~vivotumaghanei.

³⁷Namanaki da Yesu matakira ghamaghamasi wawaya maghinosiyai iberai da ikitai ma patana da ke ita~vivotumaghanei. ³⁸Peroveta Aisaya aviyavisina igiruma da ita~tupuwa na etuputupuwa. Ivona bo,

ⁱ 12:25 Mat 10:39, 16:25; Mak 8:35; Luk 9:24, 17:33 ^j 12:31 Ivona bo, ‘weni dobuna kana kiivavo’ na Seitan isisiyei. ^k 12:34 Psa 110:4; Isa 9:7; Ezek 37:25; Dan 7:14

“Bada, am sisiya kaiyonayonei ma wawaya ke ita~vivitumaghanei.
Ma am rewapana kuvi~debei kurisi ma patana da akovim ke
ita~viiviiya.”^l

³⁹Tuna kubiine damsi ke iti~tumaghana. Ma bade peroveta Aisaya
igiruma bo,

⁴⁰“Matasi ikiipotai,

ma nuwanuwasi igudui da ke kovokovoghina ita~kita,
ma ke kovokovoghina da sisiya iyamna itakovi.

Ma Bada ivona bo,

‘Tuna kubiine damsi ke ita~miiritavire kuriku da ati~yawasisi.’”^m

⁴¹Aisaya namada Keriso ere kadakadarina ikitai, tuna kubiine
nakanani igiruma.

⁴²Ma Jiu damsi ipeyari kirakai Yesu ivi~tumaghanei ma kamosiyai
na i babada viya yavata. Ma ke ita~kayokayowei da i vitumaghana
iti~debei, iyamna Perisi damsi iyabuyabumanesi. Iti~mamatara da Yesu
itumaghanei na kii gawara kiki numana kamoni ita~wapai ma iti~kiibu
tuwanonowisi. ⁴³Ti na ke ita~notai da God iti~gheghenisi, tuna na bera
ghamana. Ma i kayowana ghamana da wawaya iti~gheghenisi.

Yesu ina sisiya ini~wavusi da ti na berabero wawayisi.

⁴⁴Yesu gamo tepanai ivi~sisiya, koroto ghamana ivonesi bo, “Wawaya
iyi itumaghaneku na ke taku kava ita~vivitumaghaneku ma wawayina
ivonataweku na tuna yavata. ⁴⁵Ma taku ekitakitiku na bade wawayina
ivonataweku ekitakitai. ⁴⁶Taku na dobu kana yasegana, tuna kubiine apisi.
Ma iyavo kava itumaghaneku na ke nubakutuva kamoni ita~makamakai.
⁴⁷Wawaya iyi aku sisiya ivi~yanei ma ke ita~vovotekatekei na ke taku aku
biga da ani~tupavirei. Apisi ku dobu na ke wavu ana~verei ma viyawasina
kubiine. ⁴⁸Ma iyavo kava taku ibareku ma aku sisiya ibarei, mara damoni
wawaya sago ini~tupaviresi ma kovogha ina~veresi, iyamna namada
vonavaghata ke iti~vaghinei. Ma tuna ini~debei da ti na berabero wawayisi,
⁴⁹iyamna avi~sisiya na ke taku aku rewapanai, ma Mamai ivonataweku,
tuna ivoneku da ikikava ati~sisiya ma aviyavisina ati~sisiyei. ⁵⁰Tuna
kubiine aviyavisina Mamai ivoneku na tuna kava aisisiyei ma akovi da nani
sisiyisi wawaya ini~nowesi da yawasa makamakii nonowina ina~panani.”

Yesu kana kivikivina kaesi ikowa.

13 ¹Mara ita~tom na Pasova kamna kana mara, ma Yesu iakovi
da ina mara ipisi da dobu ita~kuyowei ma ita~ghae ina Mamai
kurina. Kana kivikivina kurisi ina nuwaviina irakata, tuna kubiine
wekarakava ina nuwaviina vaghata ini~debei kurisi.

^l 12:38 Isa 53:1 ^m 12:40 Isa 6:10

²Ravi ipika, ikamkam ma nani kamoni na namada Saimon Iskariyot natuna Judas nota berona Devil gwabinai iviia da Yesu iti~wawanei. ³Ma Yesu iakovi da ina Mamai rewapana iverei da bera kudubina iti~badei. Ma bade iakovi da tuna God gwabinai ioru ma ina~vovira kurina. ⁴Tuna kubiine kam kamoni ivomiiri da tepana garana ivotawei ma kiipupuna iviia da borinai ikuni. ⁵Muriyai na okowa ku dabira itepoi ma ivi~karei da kana kivikivina kaesi ikowakowa ma ikiikiipupuna. ⁶Ma ipisi Saimon Pita kurina na Saimon Pita ivona bo, “Bada, avi kubiine kaeku kuna~kawai?”

⁷Ma Yesu ivonapotei bo, “Aviyavisina wekarakava aberaberi na ke kutakovi da avi kubiine. Ma karakava da kunakovi.”

⁸Ma Pita ivona bo, “Kegha Bada, ke kaeku kuna~kawai.”

Ma Yesu ivonapotei bo, “Kaem ke ana~kawai na tam na ke kaku kivikivina.”

⁹Ma Saimon Pita ivonapotei bo, “Bada, nakanani na ke kaeku kava ma imaku ma gayamiku yavata kuna~kawai.”

¹⁰Ma Yesu ivonapotei bo, “Wawaya namada ivi~yeka na kaena kava ina~kawai, iyamna tupuwina na biibiina. Ma tami peyarimi na yagharimi ma kamomiyai wawaya sago kava na kegha.” ¹¹Yesu iakovi da meni wawayina ini~wawanei, tuna kubiine ivona bo, “Ke peyarimi na yagharimi.”

¹²Ma kaesi ikowa ikovi na kana gara ikote meyei, ma ivovira da kana ku gawara. Ma ivi~tarakiiyanesi bo, “Kade koakovi da aviyavisina kurimi aberai?” ¹³Tami kovonavoneku da taku na ami Bada ma ami vibeyebeyena wawayiku. Ma kovona bubuna, taku na nakanani. ¹⁴Ma wekarakava taku ami Bada ma ami vibeyebeyena wawayiku kaemi akowa na tami bade nakanani turaturami kaesi kona~kowa. ¹⁵Taku vibeyebeyena biibiina aberai da kokitai. Ma tami bade nakanani koni~boneboneku. ¹⁶Vonavaghata avonavonemi da bigabiga wawayina ina bada ke ina~ghekuyowei. Ma yonayona ke meyani ina~ghe kirakai da wawaya iyai ivonavonatawei na ina~ghekuyowei.^o ¹⁷Wekarakava akovina koviiya da weni berasi kota~berai. Kona~berai na God ini~biibinimi.”

¹⁸“Weni sisiyisi na ke peyarimi ata~vonavonemi. Avinemi da kaku kivikivina ma akova bubunimi da tami ikikava wawayimi. Ma kegha da giruma katamana kamoni igiruma da wawaya sago parawa yavata kani~vogimei na tuna wawayina ini~ghaviyeku. Ma marana enenekiibau.^p ¹⁹Karakava berana ina~tupuwa na namada avi~akovimi. Ma kona~kitai da aviyavisina avonemi ina~tupuwa na koni~tumaghana da taku na God ina Vivinevine Wawayina. ²⁰Vonavaghata avonavonemi

ⁿ 13:12-15 Luk 22:27 ^o 13:16 Mat 10:24; Luk 6:40; Jon 15:20 ^p 13:18 Psa 41:9

da wawaya iyai aku yonayona wawayina ini~kiikiwei na taku bade ikiikiweku. Ma iyai ini~kiikiweku na bade wawayina ivonataweku na tuna yavata ikiikiwei.”^q

Yesu ivi~akovisi da wawaya sago ini~wawanei.

(*Mat 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23*)

²¹ Yesu ivi~sisiya ikovi na nuwanuwana idugari ma nuwapoya ivii kirakiyei da debiiyai ivona bo, “Vonavaghata avonavonemi da kamomiyai na wawaya sago ini~wawaneku.”

²² Ma kana kivikivina ivi~kitavonevoneyana ma nuwanuwasi ivivi~tetei da iyi weni berana ina~berai. ²³ Ma kana kivikivina sago na Yesu ina nuwaviina ghamana. Ma tuna wawayina na ririnai imakamakai, ²⁴ ma Saimon Pita gayamina irutawei kurina ma ivona bo, “Kevi~tarakiyanei da iyi evonavonei.”

²⁵ Ma tomowina ivi~rugwabi Yesu kurina ma ivonei bo, “Bada, wawayina na iyai?”

²⁶ Yesu ivonapotei bo, “Weni parawina ku redu ana~kiikutuvi na wawaya sago ana~verei. Wawayina na tuna.” Nani murinai parawa iviia ikiikutuvi ma Saimon natuna Judas Iskariyot iverei. ²⁷ Ma Judas parawa iviiviini na Seitan itowatepani da ivi~badei. Ma Yesu ivona bo, “Kevi~yaghiyaghina. Aviyavisina kenotanotai da kuta~berai na wekarakava keberai.” ²⁸ Ma nani kamna kamoni ke sago iyi itakovi da avi kubiine Yesu weni nakanani Judas ivonei. ²⁹ Viya inotai da Yesu ivonei da vavai ita~gimara bo wawaya moyamoyakisi mane ita~veresi, iyamna Judas na i mane kana koyakoyagha.

³⁰ Ma vaghina Judas parawa ivopotei ma numa ikiibutawei da ku nubakutuva irui.

Yesu sisiya bagibagina vuna iveresi.

³¹ Judas ikiibau inae ma nani murinai Yesu ivona bo, “Marana inekiibau da taku Wawaya Natusi kaku kadara ani~debei. Ma bade aviyavisina ina~tupuwa kuriku na God kana kadara ini~debei. ³² Ma nani berasi wekarakava ina~tupuwa na bade taku God Natuna kaku kadara ini~debei. ³³ Natunatuku, ke mara gurina ma ana~kuyowemi. Ma Jiu babadisi ikikava avonesi na tami bade nakanani avonavonemi. Kona~kita kaviku iyamna mike ana~nae na tami ke kovokovoghina da kona~kiviniku.”^r ³⁴ Tuna kubiine sisiya bagibagina vuna avereveremi. Kovi~nuwaviinavivirana. Ikikava taku nuwanuwami aviiyiya, tami bade nakanani kovi~nuwaviinavivirana.^s ³⁵ Ma kamomiyai koni~nuwaviina na wawaya peyarisi inakovi da tami na kaku kivikivina.”

^q 13:20 Mat 10:40; Mak 9:37; Luk 9:48, 10:16 ^r 13:33 Jon 7:34 ^s 13:34 Jon 15:12, 17; 1Jon 3:23; 2Jon 5

Yesu ivi~debei da Pita ini~bero.*(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)*

³⁶Ma Saimon Pita ivi~tarakiiyana bo, “Bada, mike kenенаe?”

Ma Yesu ivonapotei bo, “Mike anенаe na tam wekarakava ke kovokovoghina da kuna~kiviniku. Ma karakava da kuna~kiviniku.”

³⁷Ma Pita ivi~tarakiiyana bo, “Bada, avi kubiine ke wekarakava ana~kivininim? Aku yawasa anuwatawei da tam kubiim ana~rabobo.”

³⁸Ma Yesu ivonapotei bo, “Vona bubuna bo kegha da am yawasa kuna~nuwatawei kubiiku? Vonavaghata avonavonem, muriyai da kokoreko ina~tou na tam mara aroba kuni~bero da ke kutakoviku.”

Yesu na keta ina Mamai kurina.

14 ¹Yesu kana kivikivina ivonesi bo, “Ke koni~nuwapoya kirakai. Namada God koitumaghanei ma bade taku yavata kovi~tumaghaneku. ²Aku Mamai ina numa kamonai na gawara ipeyari kirakai, ma ani~nao da kami gawara ana~vovunagha. Mikedada ke nakanani na namada ati~akovimi. Ke ata~vivibero, vonavaghata aisisiyei. ³Ana~nae, kami gawara ana~vovunagha ina~kovi ma murinai ana~vovira na ana~rutinimi da yavata tanae. Ma meni dobunai ana~makamakai na mara nonowa tami na taku yavata tamakai. ⁴Ma namada koakovi da mike anенаe, ma bade ikikava nani ku dobuna kota~nae na ketana namada koakovi.”

⁵Ma Tomas ivona bo, “Bada, ke katakovi da mike kenенаe, tuna kubiine ikikava nani ketana kanakovi?”

⁶Ma Yesu ivonapotei bo, “Vaghina ketana na taku. Taku na keta, ma taku na vonavaghata, ma taku na yawasa. Taku tepakuwai da wawaya aku Mamai kurina ina~nae, ke sago keta kana viruwa ita~makamakai. ⁷Kotakova bubuniku na bade aku Mamai kotakova bubuni. Ma aku Mamai akovina na karako weni maranai koviiviiya ma bade matamiyai kokitakitai.”

⁸Ma Piripo ivona bo, “Bada, am Mamai kevi~debei kurikai da kana~kitai. Tuna kava kakayokayowei.”

⁹Ma Yesu ivonapotei bo, “Piripo, tam na ikikava? Patana da ke kutakovi da taku iyai, bo? Namadani kava yavata tamakii patapata na kutakova bubuniku. Ma iyavo kava taku ikitiku na bade aku Mamai ikitai. Avi kubiine kuvona bo, ‘Am Mamai kevi~debei kurikai?’ ¹⁰Kitumaghana bo kegha da taku na mara nonowa aku Mamai gwabinai, ma bade aku Mamai na mara nonowa gwabikuwai emakamakai. Weni sisiyisi avonavonemi na ke taku mani aku sisiya ma aku Mamai gwabikuwai ina biga eberabera na aisisiya. ¹¹Aku sisiya kovi~tumaghanei, avonavonemi da taku ma aku Mamai na sago. Ma bade bera ghamaghamasi aberai na tuna yavata

ivi~matakira kurimi da koti~tumaghana. ¹²Ma vonavaghata avonavonemi, iyavo kava ini~tumaghaneku na aviyavisina aberabera na ti yavata nakanani ina~berai. Ma bade ku tepana i bera ina~peyari ma ina~rakata kirakai, iyamna anenae aku Mamai kurina. ¹³Avakuwai koni~nowi na ana~berai kubiimi da taku tepakuwai aku Mamai kana kadara ina~rakata. ¹⁴Aviyavisina peyarina avakuwai koni~nowi na ana~berai.”

**Yesu vonakiiyapa bagibagina iterei da Kanuma
Vovokaravina ina~vonatawei.**

¹⁵Yesu ivonesi bo, “Nuwanuwaku kona~viini na aku sisiya bagibagisi kona~votekatekei. ¹⁶Ma aku Mamai kurina ani~nowi da wawaya sago ina~vonatawei kurimi da mara nonowa gwabimiyai ina~makamakai ma ina~vivi~vitemi. ¹⁷Wawayina na Kanuma Vovokaravina ma mara nonowa vonavaghata ina~vividebei kurimi. Ma iyavo kava dobuwai ke ita~vivitumaghaneku na ke kovokovoghina da Kanuma Vovokaravina ina~viiya, iyamna ke itekwekwai ma eveyaveyiyei. Ma tami na namada wawayina koakovi iyamna kamomiyai emakamakai ma bade karakava gwabimiyai ina~runuma.”

¹⁸“Ke ana~nae vaghata da tami nakanani ma kami koyakoyagha kegha. Ana~vovira kurimi. ¹⁹Ke mara gurina ma iyavo kava dobuwai ke ita~vivitumaghaneku na ke ina~kita meyeku. Ma tami kava na kona~kitiku. Ma taku yawayawaku kubiine na tami bade yawasa kona~panani. ²⁰Aku rabobo murinai na ana~vovira kurimi. Kona~kita meyeku na nani maranai damina kona~viiya da taku na aku Mamai gwabinai, ma tami na taku gwabikuwai, ma bade taku na tami gwabimiyai.”

²¹“Wawaya iyai aku sisiya bagibagisi iyanei ma evovotekatekei, tuna wawayina nuwanuwaku iviia. Nuwanuwaku kuna~viiya na aku Mamai nuwanuwam ina~viiya. Ma bade taku nuwanuwam ana~viiya da ana~rumatara kurim.”

²²Ma Judas sago (tuna ke Judas Iskariyot ma Judas bogiiyai) ivona bo, “Bada, avi kubiine kekayokayowei da kuna~rumatara kurikai, ma ke dam kudubina kurisi?”

²³Ma Yesu ivonapotei bo, “Wawaya iyai aku vibeyebeyena iyanei ma evovotekatekei, tuna wawayina nuwanuwaku iviia. Ma aku Mamai wawayina nuwanuwana ina~viiya. Ma taku aku Mamai yavata kana~nae kurina da gwabinai kana~makii patapata. ²⁴Meni wawayina nuwanuwaku ke ita~viiviiya, tuna wawayina na aku vibeyebeyena ke ita~vovotekatekei. Weni sisiyina avonavonemi koyanei na ke taku aku sisiya ma aku Mamai ina sisiya, tuna ivonataweku da apisi.”

²⁵“Wekarakava na yavata tamakamakii patapata ma kamomiyai na weni sisiyisi kudubina avonavonemi. ²⁶Ma aku Mamai avakuwai

kami vivita ina~vonatawei, tuna na Kanuma Vovokaravina. Tuna bera kudubina ini~beyebeyemi, ma bade ini~akovimi da aviyavisina aisisiyei kurimi na ke koni~notawapei.”

²⁷“Ke koni~nuwapoya kirakai ma ke kona~yabumana. Nuwanuba kamomiyai ina~makai. Aku nuwanuba avereveremi. Ma weni nuwanubana na ke dobu kana nuwanuba nakanani. ²⁸Namada avi~akovimi ikovi da ana~nae ma bade ana~vovira kurimi. Tami nuwanuwaku kota~viya na koti~nuwabiibai da taku anenae aku Mamai kurina, iyamna aku Mamai na ighe kirakai, ke taku nakanani. ²⁹Wekarakava avonavonemi ma muriyai da berasi ina~tupuwa. Ina~tuputupuwa kona~kitakitai na koni~tumaghaneku. ³⁰Aku mara ke ita~guri da ani~sisiya kurimi, iyamna weni dobuna kana kiivavo epipisi.^t Ma tuna ina rewapana ke kovokovoghina da taku ina~ghekuyoweku. ³¹Ma kegha da dam kudubina dobuwai akova ina~viya da aku Mamai nuwanuwana aviiya, tuna kubiine ina kayowana kava ana~berai.”

“Vaghina, kovomiiri ma tanae.”

Greipi uravina miibiina.

15 ¹“Taku na greipi uravina kunukununa vaghata ma aku Mamai na vao kana koyakoyagha. ²Ma meni raghana ke ita~amame na ina~kiiyaraghatawei. Ma bade meni raghana iamame na ina~kuya bubuni da ina~ruyaghari na iname kirakai. ³Ma tami na aku vibeyebeyena kovi~tumaghane, tuna kubiine namada ami yawasa na yagharina. ⁴Gwabikuwai komakai ma bade taku gwabimiyai ana~makai, iyamna ke kovokovoghina da greipi raghana ita~kiiyaraghatawei da tuna mani ita~makii duma da itame. Nakanani bade gwabikuwai kota~turataweyana na ke kovokovoghina da kotame.”

⁵“Taku na greipi uravina kunukununa ma tami na ragharaghana. Meni wawayina gwabikuwai ina~makai, ma bade taku gwabinai ana~makai na iname kirakai. Iyi tam gwabikuwai kuna~turataweyana na ke sago aviyavisina kuni~tupuwi. ⁶Meni wawayina ke gwabikuwai ina~makai, tuna nakanani ma greipi raghana ikiiyaraghatawei ma itawei da ina~poki. Ma ragharaghasi pokipokisi wawayina ina~yuna da ku keyama karakaratina ini~tawetaweyana da ina~karai. ⁷Ma gwabikuwai kona~makai ma vonaku kona~vokikini ma koni~nowi na aviyavisina kokayokayowei na aku Mamai ina~veremi. ⁸Ma koname kirakai na koni~debe meyemi da tami na kaku kivikivina vaghata. Nakanani kona~berai na aku Mamai kana kadara ina~rakata. ⁹Ikikava aku Mamai nuwanuwaku iviia, nakanani nuwanuwami aviiya. Ma tami na aku nuwaviina kamonai komakai, ke kona~kiibutawei.

^t 14:30 Dobu kana kiivavo na Seitan.

10 Ma ikikava taku aku Mamai ina sisiya bagibagisi avovotekatekei da ina nuwaviina kamoni amakamakai na tami bade nakanani, aku sisiya bagibagisi kona~votekatekei da tami aku nuwaviina kamoni kona~makai.”

11 “Weni tuna avonavonemi da aku nuwabiibai damina kona~viiya, da tami yavata koni~nuwabiibai. Ma nani nuwabiibiina nuwanuwami ini~tupoi. 12 Ma aku sisiya bagibagina na weni, ikikava taku nuwanuwami aviiya na bade nakanani kovi~nuwaviinavivirana.” 13 Nuwaviina ghamanakina na weni, meni wawayina kwinana kubiine ina~rabobo na tuna wawayina ina nuwaviina irakata kirakai. 14 Ma aku sisiya kona~votekatekei na tami na turaturaku. 15 Wekarakava na ke ata~vonavonemi da tami na aku bigabiga wawayimi, iyamna bigabiga wawayisi i bada aviyavisina eberaberei na ke itakovi. Ma tami na avonavonemi da turaturaku, iyamna aku Mamai ina bera kudubina avi~damani kurimi. 16 Ma ke tami kota~vineku, taku tami avinemi da kona~kiibau ma koname da amemi ina~makii nonowa. Nani maranai aviyavisina kona~kayokayowe na avakuwai aku Mamai kurina koni~nowi na ina~veremi. 17 Aku sisiya bagibagina kurimi na weni, kovi~nuwaviina bubuna.”

Wawaya, Yesu kana kivikivina ina~baresi.

18 Yesu ivona bo, “Wawaya dobuwai ina~babaremi na konotai da kunona na taku ikiibareku. 19 Ami dobu vaghata dobuwai ita~makamakai na wawaya ita~kayowana kirakiiyemi. Ma tami na ke weni dobuna ina wawaya, iyamna taku dobu kamoni avinetawemi. Tuna kubiine na dobu ina wawaya ebaremi. 20 Ami nota evovira da aku sisiya ikikava atere kurimi na kona~notai. ‘Biga kana~kavakavara wawayina ke ina~ghae da ina bada ina~ghekuyowe.’ Taku ikikava itupaketowaneku na bade tami nakanani ini~tupaketowanemi. Ma ikikava aku vibeyebeyena iviia na bade nakanani tami ami vibeyebeyena ina~viiya.” 21 Tami na kaku kivikivina kubiine na wawaya ini~tupaketowanemi, iyamna ti na God ke itakovi ma tuna ivonataweku ku dobu. 22 Mikeda ke ata~pisi da ati~sisiya kurisi na i berabero wavuna ke ita~kavari. Ma avi~sisiya kurisi, tuna kubiine ke sago iyai ina~vona bo, ‘Tokai weni berasi kabereberi na ke katakovi da tuna na berabero.’ 23 Ma iyavo kava taku ebareku na bade aku Mamai ebarei. 24 Mikeda taku bera ghamaghamasi ke ata~berai na wawaya i berabero wavuna ke ita~kavari. Ma nani berasi gwabisiyai aberai na ke sago wawaya dobuwai nakanani ita~berai. Wawaya bera ghamaghamasi matasiyai ikitai ma kegha da taku aku Mamai yavata ebarekai.

u 15:12 Jon 13:34, 15:17; 1Jon 3:23; 2Jon 5 v 15:20 Mat 10:24; Luk 6:40; Jon 13:16

²⁵Giruma katamana kamonai weni berasi namada ivi~sisiyei na itupuwa. Ivona bo, 'Ke sago aviyavisina gigituna ma ibareku.' ”^w

²⁶“Ma kami Vivita na ana~vonatawei kurimi. Tuna na Kanuma Vovokaravina ma vonavaghata ina~vividebei kurimi. Tuna na aku Mamai gwabinai ina~pisi ma kubiiku ini~mamatara. ²⁷Ma tami bade kubiiku nakanani koni~mamatara, iyamna karena da ku damona na tami gwabikuwai ma bera peyarina matamiyai kokitai da koni~mamatarei.”

16 ¹Yesu ivonesi bo, “Weni sisiyisi avonavonemi da ami vitumaghana ke ina~peku. ²Mara karakava epipisi da kiki numasi kamosiyai ini~kiibu tuwanonowimi. Ma wawaya ini~kiivunuwanemi na ina~notai da God ina biga eberaberai. ³Weni berasi ina~berai kurimi iyamna taku ma aku Mamai yavata ke itakovikai. ⁴Ma weni sisiyisi wekarakava avonavonemi da maranai weni berasi kurimi ina~tuputupuwa na ami nota ina~vovira da aviyavisina aisisiyei na kona~notai. Ma rorova ke ata~vonemi da weni berasi ina~tupuwa, iyamna yavata tamakamakii patapata.”

Kanuma Vovokaravina ina bera.

⁵“Ma karako na ana~voteremi ma wawayina ivonataweku ku dobu na ana~vovira kurina. Ma kamomiyai ke sago iyai iti~tarakiiyaneku bo, ‘Mike kuna~nae?’ ⁶Ma avonemi da ana~nae na koinuwapoya kirakiiyei. ⁷Ma vonavaghata avonavonemi da tami ami biibiina kubiine na ana~nae. Ke ana~nae na kami Vivita ke ina~pisi, tuna na Kanuma Vovokaravina. Ma ana~nae kubiine na ina~pisi, iyamna wawayina na taku ana~vonatawei kurimi. ⁸Ina~pisi na wawaya dobuwai ini~debesi da ti na berabero wawayisi. Ma ini~akovisi da avi berasi na maninisi God ku matana. Ma bade ina~vonesi da mara sago God ini~tupaviresi. ⁹Ini~debesi da i berabero ghamanakina na weni, taku ke ita~vivotumaghaneku. ¹⁰Ma anenae aku Mamai kurina da ke kona~kitiku na Kanuma Vovokaravina wawaya ini~akovisi da bera maninisi God ku matana na ikikava. ¹¹Ma bade ina~vonesi da mara sago God ini~tupaviresi, iyamna namada ivonakiiyaragha da weni dobuna kana kiivavo wavu iviia ma kovogha ina~panani.”

¹²“Aku kayowana da wekarakava sisiya ipeyari ati~damani kurimi ma tami ke kovokovoghina da kudubina kona~vii yavui. ¹³Ma Kanuma Vovokaravina na vonavaghata ina~vividebei. Tuna ina~pisi kurimi na ini~vitemi da vonavaghata kudubina konakova bubuni. Aviyavisina gwabikuwai iyanei na tuna kava ini~damani ma ke tuna mani ina nota ina~veremi. Ma aviyavisina karakava ina~tupuwa na namada ini~akovimi. ¹⁴Vonavaghata gwabikuwai ina~viia na ini~damani

^w 15:25 Psa 35:19, 69:4

kurimi da kaku kadara ini~debei. ¹⁵Aviyavisina peyarina aku Mamai rapenai na bade taku rapekuwai. Tuna kubiine avona da vonavaghata gwabikuwai Kanuma Vovokaravina ina~viiviiya na ini~damadamani kurimi.”

Yesu kana kivikivina nuwapoya ina~voterei ma ini~nuwabiibai.

¹⁶“Gisina kava ma maghighiku koni~wapai. Ma nani murinai na ke mara gurina ma kona~kita meyeku.”

¹⁷Ma kana kivikivina kamosiyai ivivi~tarakiiyana meyesi bo, “Avi kubiine ivona bo, ‘Gisina kava ma maghighiku koni~wapai. Ma nani murinai na ke mara gurina ma kona~kita meyeku?’ Ma bade avi kubiine evonavona bo, ‘Ana~nae aku Mamai kurina.’ ” ¹⁸Ma damsi patana da ivivi~sisiya bo, “ ‘Ke mara gurina’ na iyamna avai? Weni sisiyisi na avi kubiine na ke damina kata~viiviiya da aviyavisina isisiyei?”

¹⁹Ma Yesu namada i nota iakovi, tuna kubiine ivonesi bo, “Akovi da koti~tarakiiyaneku. Avonemi da gisina kava ma maghighiku koni~wapai ma bade avonemi da ke mara gurina ma kona~kita meyeku. Ma nani sisiyisi kokayokayowei da iyamna kotakovi bo?

²⁰Vonavaghata avonavonemi, aviyavisina ina~tupuwa kuriku na wawaya peyarisini~nuwabiibii kirakiiyei. Ma tami na kona~tusiya siyapa. Koni~nuwapoya kirakai ma kegha da murinai ami nuwapoya ina~kovi ma koni~nuwabiibai. ²¹Tuna na nakanani ma wavine vituwa kubiine ita~vivivowavowa ma ita~vovokwarakwara. Ma natuna ini~tuwei murinai na ina vokwarakwara ina~kovi ma ini~nuwabiibii kirakai, iyamna natuna ivi~tuwatawei ku dobu. ²²Ma tami nakanani damina koviiiviiya, wekarakava na koinuwapoya. Ma gisina kava ana~kita meyemi na koni~nuwabiibii kirakai. Ma nani nuwabiibiina ke sago iyai ina~viitawei.”

²³“Vonavaghata avonavonemi, nani maranai aviyavisina kona~kayokayowei na ke taku kuriku ma aku Mamai kurina koni~nowi. Avakuwai maninina aku Mamai kurina koni~nowi na ina~veremi.

²⁴Ke meyani da avakuwai koti~nowi tovana. Ma karako na avakuwai koni~nowi na ina~veremi da ami nuwabiibai ina~rakata kirakai.”

Yesu dobu ina bera kudubina ina~ghevovori.

²⁵“Weni sisiyisi kudubina na miibiiyai avivi~sisiyei. Ma mara epipisi da ke nakanani ani~sisiya. Tuna maranai aku Mamai ana~vivisisiyei na sisiya maninina ana~terei kurimi. ²⁶Nani maranai na avakuwai koni~nowi. Avonavonemi da wekarakava tami mani koni~nowi aku Mamai kurina, ke taku ani~nowi kubiimi. ²⁷Tami nuwanuwaku koviiya ma kovi~tumaghaneku da taku God gwabinai aoru. Tuna kubiine aku Mamai nuwanuwami iviiya. ²⁸Aku Mamai gwabinai aoru ku dobu, ma dobu ana~kuyowei na ana~vovira ana~ghae aku Mamai kurina.”

²⁹Ma kana kivikivina ivona bo, “Wekarakava na vaghina, am sisiya na yagharina ma ke kuta~vivimiiba. ³⁰Wekarakava na kakova bubuni da tam bera kudubina kuakova yavui. Muriyai da wawaya i nota gavugavusi iti~tarakiianem na tam namada kuakovi da kevonavonapotesi. Tuna kubiine kaitumaghanem da tam God gwabinai kupisi.”

³¹Ma Yesu ivonapotesi bo, “Wekarakava na koitumaghaneku, bo? ³²Ma mara iututuriyariya da namada iututanita da koni~verubogebogeyanemi ami ku numa. Kudubimi kona~verukuyoweku. Ma kegha da ke ina kiku kava ana~makai, iyamna aku Mamai na mara nonowa gwabikuwai. ³³Weni berasi kudubina aiakovimi da nuwanuba gwabikuwai kona~viya. Weni dobunai komakamakai na nuwapoya ipeyari kona~panapanani. Ma ami nota evirewapana, iyamna taku weni dobuna ina~bera kudubina aghegavovori.”

Yesu inipowana.

17 ¹Yesu weni sisiyisi ivi~kovini na itepa ku kunuma ma ivona bo, “Mamai, marana inekiibau. Taku na natum ma kaku kadara kevi~debei da kaku vava ina~rakata. Ma bade nani kamoni kam kadara ani~debei da kam vava ina~rakata, ²iyamna tam rewapana kuvereku da wawaya kudubina ani~badesi. Ma kuberai da iyavo kava ku imaku kuteresi na yawasa makamakii nonowina ana~veresi. ³Ma yawasa makamakii nonowina na weni. Wawaya tam ma taku inakova bubunita ma yavata tinuwasago. Tam ina kim kava na God vaghata ma kuvonataweku aoru ku dobu. ⁴Ma aviyavisina kuvi~yoneku na abera yavui da dobuwai wawaya kam kadara ikitai. ⁵Mamai, muriyai da dobu ita~tupuwa na ita viruwa kata kadara kamoni tamakai patapata. Wekarakava na kevokavariku da nani kadarina gwabimuwai na ku kamona ana~ru me.”

Yesu kana kivikivina kubiisi inipowana.

⁶“Iyavo kava dobuwai ku imaku kuteresi na avi~akovisi da tam iyai. Ti wawayisi na tam rapemuwai ma kuvereku da karako na vonam evovotekatekei. ⁷Wekarakava na iakova bubuni da bera kudubina rapekuwai na tam gwabimuwai ipisi, ⁸iyamna vonam kuvereku na avi~beyebejena kurisi da iviia ma ivi~tumaghane. Iakovi da tam gwabimuwai apisi, ma bade itumaghana da tam kuvonataweku.”

⁹“Ti na tam rapemuwai ma kuvereku. Tuna kubiine ti damsi kava kubiisi aniponipowana. Ma ke wawaya peyari dobuwai kubiisi ata~niponipowana. ¹⁰Iyavo kava kuvereku na rapekuwai ma bade tam rapemuwai. Ma kaku kadara na ti damsi idebei. ¹¹Marana inekiibau da dobu ana~kuyowei ma ana~ghae kurim. Ma ti na patana da dobuwai ina~makai. Mamai Vovokaravim, avam kuvereku na tuna ina rewapana

kamonai kevi~tarapaparanesi da ini~nuwasago. Iki kava tam ma taku tavi~nuwasago, nakanani ti bade avamuwai ini~nuwasago. ¹²Maranai taku na ti yavata kamakamakai na avam rewapaninai akoyagha bubunisi. Nani avana na tam kuvereku. Avi~tarapaparanesi da peyarisi na vaghina ma sago kava na ina~wapa da aviyavisina giruma katamana kamonai ivivi~sisiyei na ina~tupuwa. Tuna tomowina ina kina kava ina gawara na keyama karakarata makamakii nonowina.^x ¹³Mara gisina kava na ana~ghae kurim. Ma wekarakava taku patana da dobuwai na weni sisiyisi aisisiyei kurisi da aku nuwabiibai damina ina~viiya da nuwabiibai nuwanuwasi ini~tupoi. ¹⁴Vonam na namada avi~damani kurisi. Ma wekarakava ti na taku nakanani, akii dobu na dobu bogiyyai. Tuna kubine weni dobuna ina wawaya ikawapatesi. ¹⁵Ma weni nipowanina kamonai na ke ati~nowi kurim da dobuwai kuna~viitawesi. Ma ainowi da kuni~tarapaparanesi da wawaya berona, tuna na Seitan, ke ina~votovonisi. ¹⁶Ti na ke weni dobuna ina wawaya. Ti na taku nakanani, akii dobu na dobu bogiyyai. ¹⁷Vonam na vonavaghata ma tuna ina rewapanai kevovunaghisi iyamna kuvinetawesi da ti na am wawaya vovokaravisi ma am kayowana kava ina~berai. ¹⁸Iki kava kuvonataweku ku dobu na nakanani bade avonavonatawesi ina~kiibau wawaya kurisi. ¹⁹Ti kubiisi na averevere meyeku ma am kayowana ana~berai da ti bade nakanani ina~vere meyesi da am kayowana kava ina~berai.”

Yesu vitumaghana damsi kubiisi inipowana.

²⁰“Aku nipowana na ke weni damsi wekarakava gwabikuwai na ti kava kubiisi. Weni damsi ina~dima ma iyavo kava ini~yanesi ma ini~tumaghaneku na bade ti damsi kubiisi aniponipowana ²¹da peyarisi nuwanuwasi ini~sagoi. Mamai, iki kava tam kamokuwai, ma taku kamomuwai da tavi~nuwasago, nakanani keberai da ti na ku kamota ina~ruai da yavata tinuwasago. Ma wawaya kudubina dobuwai nani vinuwasagona ina~kitai ma ini~tumaghana da tam kuvonataweku. ²²Ma kam kadara kuvereku na avi~damani kurisi, da peyarisi ini~nuwasago, iki kava tam ma taku tavi~nuwasago nakanani. ²³Taku kamosiyai ma tam kamokuwai. Ma wawaya dobuwai ina~kitita da tinuwasago bubuna na inakovi da tam kuvonataweku. Ma inakovi da iki kava nuwanuwaku kuviiya, nakanani kaku kivikivina nuwanuwasi kuviiya.”

²⁴“Mamai, weni damsi kuvereku na akayokayowei da ti na mara nonowa gwabikuwai da kaku kadara ina~kitai. Muriyai da dobu ita~tupuwa na tam namada nuwanuwaku kuviiya, tuna kubiine nani kadarina kuvereku. ²⁵Mamai Kiimatanim, wawaya peyarisi ke itakovim, ma taku akovim. Ma weni damsi na iakovi da kuvonataweku ku dobu.

^x 17:12 Psa 41:9; Jon 13:18

²⁶Ma avi~akovisi da tam na iyai, ma bade ana~viviakovisi da ikikava am nuwaviina damina aviiviiya na ti damsi yavata damina ina~viiya, ma taku kamosiyai ana~makii nonowa.”

Yesu ipaniya.

(*Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53*)

18 ¹Yesu ina nipowana ivi~kovini ma murinai na kana kivikivina yavata Jerusalem kwanatuna ikiibutawei da Kidiron anaghina idamani ku nevana. Ma nevanai na oliv nawabina ku kamona irui. ²Ma Judas, tuna viwawana wawayina na gawarina iakovi, iyamna mara nonowa Yesu kana kivikivina yavata nani ku gawarina iriyeriyesi. ³Vaghina ma Judas ivi~wawana Yesu kurina ma koroto ghamana ivi~nowesi da ku oliv nawabina inekiibau. Taparoro babadisi i babada ma Perisi damsi na Rome damsi i seri wawayisi ma Taparoro Numana kana potapota ivonatawesi da Judas yavata inae, i seri ikavara ma ere kibekibesi ku nawabina irui. ⁴Ma Yesu iakovi da aviyavisina peyarina ina~tupuwa kurina, tuna kubiine imiirikiibau ma ivi~tarakiiyanesi bo, “Iyi koekwekwai?”

⁵Ma ivonapotei bo, “Yesu, Nasaret wawayina.”

Ma Yesu ivona bo, “Vaghina wawayina na taku.”

Ma viwawana wawayina Judas na kamosiyai yavata imiimiiri.

⁶Maranai Yesu ivona bo, “Vaghina wawayina na taku” na damsi murimuriyai iririgha ku dowo. ⁷Ma Yesu ivi~tarakiiyana meyesi bo, “Iyi koekwekwai?”

Ma ivonapotei bo, “Yesu, Nasaret wawaya.”

⁸Ma Yesu ivonapotesi bo, “Namada avonemi da taku na vaghina wawayiku. Taku koekwekwiku, tuna kubiine weni damsi kovoteresi ina~nae.” ⁹Yesu weni nakanani ivi~sisiya iyamna namada ina nipowana kamona ivonakiiyaragha bo, “Wawayisi kuvereku na ke sago iyai ati~wapai.”

¹⁰Ma Saimon Pita ina seri itina yavui da tomowa sago tinina katagheyana ikiiyaraghatawei. Tomowina na taparoro badana ghamana ina bigabiga wawayina ma kana vava Malkas. ¹¹Ma Yesu, Pita iyeghai bo, “Am seri kana ku gwara keterei! Namada aku Mamai ivineku da ani~kamaghi kirakiiyei. Ma tam, kenotanotai da weni vokwarakwarana reduna ke anumai, bo?”^y

Yesu, Anas maghinonai imiiri.

¹²Nani murinai seri wawayisi i bada ghamana yavata ma Taparoro Numana kana potapota Yesu ivotatani ma ipatumi. ¹³Kunona irutini inae Anas kurina.

^y **18:11** Mat 26:39; Mak 14:36; Luk 22:42

Anas na Kayapas rawana ma nani madeghinai Kayapas na taparoro badana ghamana. ¹⁴Rorova Kayapas dughu kamona in a nota iterei Jiu babadisi kurisi, ivona da ita~biibai da tomowa sago ita~rabobo i wawaya peyarisi kubiisi.^z

Pita ivi~bero da Yesu ke itakovi.

(Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

¹⁵Saimon Pita ma Yesu kana kivikivina sago na koroto ma Yesu murisiyai inae da taparoro badana ghamana ina ku numa. Ma Pita kwina na bada ghamana iakovi, tuna kubiine kovokovoghina da Yesu murina numa garina ku kamona irui. ¹⁶Ma Pita na matuketa kupunai ivivi~koyakoyagha. Ma kwina ivovira ikiibau da bigabiga wavine sago kurina ivi~nowi, wavinena na matuketa kana~koyakoyagha. Ivi~vaghinei na Pita irutini irui. ¹⁷Wavinena Pita ivonei bo, “Agunai da tam na nani tomowina Yesu kana kivikivina.”

Ma Pita ivona bo, “Kegha. Taku ke yavata.”

¹⁸Ivi~nuba kirakai tuna kubiine bigabiga wawayisi ma potapota damsi keyama mukisi ivi~karavowi ma imiiriviviri da ivivi~rarana. Ma Pita inae kurisi da yavata imiiri ma ivivi~rarana.

Taparoro badana ghamana Yesu ivi~tupavirei.

(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

¹⁹Nani kamona taparoro badana ghamana Yesu ivi~tupavirei, ivonei bo, “Kam kivikivina na iyavo kava ma aviyavisina kibeyebeyena?” ²⁰Ma Yesu ivonapotei bo, “Taku ke meyani da gavunai ati~sisiya, mara nonowa debiiyai wawaya kurisi avivi~sisiya. Wawaya iriyeriyesi ku kiki numasi ma ku Taparoro Numana da nani dobunai aku vibeyebeyena kudubina debiiyai aberabera. ²¹Ma avi kubiine na kitarakiiyana? Iyavo kava ivivi~yaneku na ti kevonesi da aviyavisina avivi~sisiyei na ti iakovi da ina~vonem.”

²²Ma Yesu weni nakanani ivivi~sisiya na potapota wawayina sago maghighina iravi. Ma iyeghai bo, “Avi kubiine nakanani kuvi~sisiya taparoro badana ghamana kurina?”

²³Ma Yesu ivonapotei bo, “Mikeda avi~sisiya bero na debiiyai kevi~mamatara da aviyavisina avonei. Ma mikeda avona bubuna na avi kubiine kuraviku?”

²⁴Ma vaghina Anas, Yesu ere patupatumina ivonatawei da taparoro badana ghamana Kayapas kurina.

Pita ivi~berome da Yesu ke itakovi.

(Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

²⁵Ma Saimon Pita miimiiriyai ivivi~rarana ma wawaya viya ikitai na ivonei bo, “Agunai da tam nokoni tomowina kana kivikivina sago.”

^z 18:14 Jon 11:49-50

Ma ivi~bero, ivona bo, “Kegha. Taku ke yavata.”

²⁶Muriyai tomowa sago Pita kurina ivi~sisiya. Tomowina na taparoro badana ghamana ina bigabiga ma varesina tinina na Pita ikiiyaraghi. Ma tomowina Pita kurina ivona bo, “Agunai da akitim, tam na Yesu yavata oliv nawabina kamoni.”

²⁷Ma Pita ina vibero ivi~arobi, ivona bo, “Kegha.” Ivi~sisiya ikovi na yaghiyaghina kokoreko itou.

Yesu, Pailat maghinonai imiiri.

(Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

²⁸Mara boiboi vaghata ma Kayapas ina numiyai Jiu babadisi Yesu irutini da kiivavo Pailat ina ku numa. Ma Jiu babadisi ke ita~rui, iyamna ke i kayowana da ita~puyakisi da Moses ina vonaviyoyovana iti~kiigiyei da ke kovokovoghina da Pasova kamna ita~berai.^a ²⁹Ma Pailat ikiibau ku kupuna ma kurisi ivona bo, “Avi wavuna weni tomowina kovereverei?”

³⁰Ma damsi ivonapotei bo, “Mikeda ke avi berona ita~berai na avi kubiine kata~rutinapiyei kurim.”

³¹Ma Pailat ivonesi bo, “Korutinaneysi da tami mani ami vonaviyoyovana ina rewapana gaburina koni~tupavirei ma koni~wavui da berona iberai.”

Ma Jiu babadisi ighakiya da ivonapotei bo, “Kegha. Akii rewapana kegha da wawaya kani~raboboi ma tami Rome dami kava nani rewapanina gwabimiyai.” ³²Yesu namada ina rabobo ketana ivi~debei. Ma ikikava ivi~sisiya da ita~tupuwa na berasi etuputupuwa.^b

³³Pailat irui ina ku numa ma ina seri wawayisi ivonesi da Yesu irutinaneysi kurina. Ma ivi~tarakiyaneysi bo, “Tam Jiu damsi i kiivavo bo?”

³⁴Ma Yesu ivonapotei bo, “Wena tam am nota kisisiyei, bo wawaya ivi~sisiyeku na kuvi~yaneysi?”

³⁵Ma Pailat ivonapotei bo, “Taku ke Jiu wawaya. Tam mani am wawaya ma ami taparoro babadisi i babada irutinim da kopisi kuriku. Aviyavisina kubera beroi?”

³⁶Ma Yesu ivonapotei bo, “Taku ke dobu kana kiivavo. Mikeda aku vikiivavona dobuwai ita~makamakai na kaku kivikivina ita~kayaya kirakai, ma iti~tarapaparana da Jiu babadisi ke kovokovoghina da ita~viiniku. Ma kegha, taku na dobu sago kana kiivavo.”

³⁷Ma Pailat ivi~tarakiyaneysi bo, “Nakanani na tam kiivavo bo?”

Yesu ivonapotei bo, “Vaghina kevonavona. Weni ku dobuna atupuwa na iyamna sago kava, tuna na vonavaghata videbena kubiine apisi. Iyavo kava vonavaghata itumaghaneysi na aku sisiya iyaneysi ma evovotekatekei.”

^a **18:28** Pailat na kupuna wawayina iyamna ina dobu na Rome. Ma Jiu damsi i kiki da ke meyani kupuna wawayina ina ku numa ina~rui, ke yavata ina~kam ma ke ina~votovonisi. Pailat ina ku numa ita~rui na ti mani ita~puyaka meyesi. ^b **18:32** Jon 3:14, 12:32

³⁸Ma Pailat ivi~tarakiiyanei bo, “Vonavaghata iyamna na avai?”

Ma ikiibau Jiu damsi kurisi ma ivona bo, “Weni wawayina, ke sago ina berona ata~panani da wavu ata~verei. ³⁹Ma ami kiki emakamakai da Pasova kamna kamoni wawayi sago gabura kamoni ani~kiibuni. Ami kayowana ikikava, Jiu dami ami kiivavo ana~votawei bo?”

⁴⁰Ma namei irapotei bo, “Kegha, ke tuna. Barabas kakayokayowei!” Barabas tuna kayoghakighakina ma ina kayowana da Rome damsi i vibadana ita~kutawei.

Pailat ivonakiiyaragha da Yesu korosiyai ina~tuparatui.

(*Mat 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25*)

19 ¹Nani murinai Pailat ivona na ina seri wawayisi Yesu irutini ikiibau da iwidiwidiya. ²Ma urava iyiyona imetami da ku gayamina ivi~kotei, kitana da nakanani ma kiivavo kana kraun. Ma bade tarasovo yebayabarina ivi~kotei, ivi~matakira da nakanani ma kiivavo. ³Imiimiiriya kurina ma ivivi~rekwei ma ivivi~namei bo, “Kiiwa kiiwa tam Jiu damsi i kiivavo.” Ma imiiritani ma iraravi.

⁴Ma Pailat ikiibume da koroto kurisi ivona bo, “Ana~rui ma Yesu ana~rutinakiibuwei da kona~kitai. Ma aiakovimi da ke sago ina berona ata~panani da wavu ata~verei.” ⁵Irutinakiibuwei na patana da urava iyiyona ma gara yebayabarina ikotekotei. Ma Pailat ivonesi bo, “Kokitai, tomowina na weni.”

⁶Taparoro babadisi i babada ma taparoro numana kana potapota Yesu ikitai na ikiikiirara bo, “Kotuparatui! Kotuparatui!”

Ma Pailat ivonesi bo, “Korutinaneyei da tami mani kona~tuparatui. Ma taku na ke sago ina berona ata~panani da wavu ana~verei.”

⁷Ma ivonapotei bo, “Tokai akii vonaviyoyovana kamoni evonavona da ita~rabobo, iyamna ivonavona da tuna na God Natuna.”

⁸Pailat weni sisiyina ivi~yanei na iyabumana kirakai. ⁹Tuna kubiine Yesu irutinaruwei ina ku numa ma ivi~tarakiiyana meyei bo, “Tam mimei kupisi?”

Ma Yesu ke sago ita~vonapotei. ¹⁰Ma Pailat ivona bo, “Avi kubiine na kuriku ke kuta~vivisisiya? Kuakovi bo kegha da aku rewapana emakamakai da ana~votawem kuna~nae bo ana~vona da ina~tuparatum.”

¹¹Ma Yesu ivona bo, “Kara ke kovokovoghina da kuti~badeku, ma God rewapana iverem kubiine. Ma nani tomowina ku imam itereku na tuna wawayina ina berabero irakata kirakai, ke tam nakanani.”^c

¹²Ma Pailat ivi~paparana kirakai da ikikava keta ita~panani da Yesu ita~votawei ita~nae. Ma koroto irapotei bo, “Weni tomowina

^c 19:11 Yesu ivona bo ‘nani tomowina’ na Kayapas ivi~sisiyei.

kuna~votawei ina~nae na tam ke Kiivavo Sisa kwinana. Meni wawayina evonavona da tuna kiivavo na Sisa ikawapatei ma ighaviyei.”

¹³Pailat weni sisiyina ivi~yanei na Yesu irutinakiibuwei inae ku vitupavira gawarina da ipumakamakii tepanai imakiivipika. Nani gawarina Hibru gamosiyai na ikwatukwatui Gabata. Gawarinai wakima ipasiya da tepanai ibababa, tuna kubiine kana vava iyamna “Wakima ikepani.” ¹⁴Ma Pailat koroto ivonesi bo, “Ami kiivavo weni.” Tuna madegha punai ma wawaya peyarisi namada ivi~karei da Pasova kubiine ivovovunagha.

¹⁵Ma koroto irapotepotei bo, “Kokiivunui! Kokiivunui! Kotuparatui!”

Ma Pailat ivi~tarakiyanesi bo, “Ami kayowana da ami kiivavo ana~tuparatui, bo?”

Ma taparoro babadisi i babada ivonapotei bo, “Akii kiivavo sago kava. Sisa! Sisa!”

¹⁶Vaghina ma Pailat ivonakiiyaragha da seri wawayisi Yesu ita~tuparatui.

Yesu ituparatui.

(*Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43*)

Seri damsi Yesu irutini ikiibau da ita~tuparatui. ¹⁷Ma Yesu kana korosi ikavari ma kwanatu ikiibutawei, ma ibaba inae da ku gawara sago kana vava ‘Teuteu Koyana.’ Hibru gamosiyai evonavona bo ‘Gorugata.’ ¹⁸Ma nani gawarinai Yesu ituparatui ku korosi. Ma tomotomowa ivi~ruwa yavata ituparatusi. Sago Yesu katagheyanai ma sago dugenai. ¹⁹Ma Pailat igiruma bo, “Yesu, Nasaret wawaya, Jiu damsi i kiivavo.” Igirumi ikovi ma seri wawayisi iveresi da Yesu kana korosi tepanai itutui. ²⁰Wawaya ipeyari kirakai nani girumina ivi~yavi, iyamna Teuteu Koyana na kwanatu ririnai. Ma bade girumina na Hibru, Latin, ma bade Grik gamosiyai igirumi.^d ²¹Taparoro babadisi i babada Pailat ivonei bo, “Ke kuna~giruma da Yesu na Jiu damkai akii kiivavo. Ma weni nakanani kuta~giruma bo, ‘Weni tomowina tuna mani ivona da tuna Jiu damsi i kiivavo.’ ”

²²Ma Pailat ivonapotesi bo, “Aviyavisina agirugirumi na agirumi. Emakai.”

²³Seri damsi ruwamaruwa Yesu ituparatui ikovi ma murinai na kana gara irereghi da peyarisi na sago sago duma iviyya. Ma kana gara gurina na ke ita~rereghi, iyamna garana iyamoni na ke ita~bori ma ita~popoi. Ivuvui da kudubina na sago. ²⁴Tuna kubiine seri wawayisi ti mani kamosiyai ivona bo, “Weni garana ke tagosiri. Virekwa sago taberai ma takitai da iyi kudubina

^d **19:20** Hibru na Jiu damsi gamosi, Latin na Rome damsi gamosi, ma Grik na Grik damsi gamosi ma wawaya kudubisi Grik ivi~sisiyei.

ina~viiya.” Weni berana iberai na giruma katamana kamoni ikikava ivona da ita~tupuwa na nakanani itupuwa. Igiruma bo,

“Kamosiyai kaku gara peyarina ivoreghe
ma kaku gara gurina kubiine na virekwa iberai.”^e

Ma vaghina, seri wawayisi nakanani iberai.

²⁵ Yesu kana korosi ririnai na wivine viya ivivi~miiriyana. Ti na ina maduwa ma ina maduwa tina kikei, ma Klopasi kawana ma Meri Magadarini. ²⁶ Ma Yesu ina maduwa ikitai ma kana kivikivina sago, tuna nuwanuwana ivii kirakiyei na ina maduwa ririnai imiimiiri na ikitai. Ma Yesu ina maduwa kurina ivona bo, “Maduwa, weni tomowina kevi~natunei.”

²⁷ Ma kana kivikivina kurina ivona bo, “Am maduwa weni, kevi~maduwei.” Vaghina ma, kana kivikivina ivi~vaghinei ma nani ravinai na Meri irutini da inae ina ku numa.

Yesu irabobo.

(*Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49*)

²⁸ Nani murinai Yesu iakovi da ina Mamai ina kayowana kudubina ivi~kovini. Ma giruma katamana kamoni ikikava ivi~sisiya da ita~tupuwa na itupuwa, ivona bo, “Kaiyoku ikanakana.”^f

²⁹ Ma ririnai na diudeu imakamakai, kamoni na wain tomatomana. Seri wawayina sago gumba iviia da ku wain ikiikutuvi. Ma ku hisop kiina ivi~kavini ma ivorona da Yesu ku mutuna. ³⁰ Vaghina ma, Yesu wain iumai ma ivona bo, “Bera peyarina avi~kovini.”

Idune ma tuna mani kanumina inuwatawei ma irabobo.

Yesu ghabaghabana igwariya.

³¹ Jiu babadisi inae Pailat kurina ma ivi~nowi da iti~vaghinei da seri wawayisi nani tomotomowisi ivi~aroba korosiyai kaesi iti~kiigiyana da yaghiyaghinai ita~rabobo. I kayowana da tupuwisi korosiyai ita~turaoruwana, iyamna viyakam kana mara itupo da iti~karei. Ma tuna na mara ghamana ma vovokaravina, ke viyakam marasi viya nakanani.

³² Tuna kubiine seri wawayisi inae da nani wawayisi ivi~ruwa Yesu yavata ituparatusi na kaesi ivi~kiigiyana. ³³ Ma ipisi Yesu kurina na ikitai da namada irabobo, tuna kubiine kaena ke iti~kiigiyana. ³⁴ Ma seri wawayina sago ina iyowai Yesu ghabaghabana igwariya na tara ma okowa isororo. ³⁵ Tomowa sago weni berasi matanai ikitai na tuna imamatari da vonavaghata. Ma peyarina idebei kurimi da konakovi da vonavaghata ma tami yavata koni~tumaghana.^g ³⁶ Yesu ina rabobo kamoni weni berasi

^e 19:24 Psa 22:18 ^f 19:28 Psa 69:21, 22:15 ^g 19:35 Weni dobunai Jon ivi~debei da bera peyarina matanai ikitai da weni bukana igirumi.

itupuwa da giruma katamana kamoni ikikava ivivi~sisiya na nakanani itupuwa. Igiruma bo, “Ke tuwirina sago ina~kiigiya.”^h 37Ma bade igiruma bo, “Wawaya iyowai igwariya na ina~kitai.”ⁱ

Yesu tupuwina ku buba iterei.

(*Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56*)

³⁸Weni berasi ikovi na wawaya sago kana vava Josepa, ina kwanatu Arimateya na inae da ivi~nowi Pailat kurina da Yesu tupuwina ita~viya. Ma Josepa na gavunai Yesu ikivivini, iyamna Jiu babadisi iyabuyabumansi. Pailat ivi~vaghinei na Josepa inae da Yesu tupuwina iviya. ³⁹Ma Nikodimas na Josepa ivi~ruwai da yavata inae. Tuna wawayina didibara sago inae Yesu kurina da yavata ivi~sisiya. Ma inenae na Nikodimas muramura ikavari, tuna 30 kilos ruvana ma kamoni na meya ma alo ghabughabusi.^j ⁴⁰Jiu damsi i kiki inununuri na ivi~ruwa muramurana iviya da Yesu tupuwina ivovunaghi ma kwarewa vuna, poipoina ma gurina iviya da igerei.^k ⁴¹Meni gawarina Yesu ituparatui na ririnai na vao. Ma nani vaona kamoni na buba vuna namada itarapapapai da karawaga iyamoni da imakamakai, ke sago wawaya tupuwina ku kamona ita~terei. ⁴²Ma damsi ivivi~yaghiyaghina, iyamna mara itupo da viyakam marana iti~karei. Ma bade nani bubana ke ita~rabaraba, tuna kubiine Yesu tupuwina nani dobunai iterei.

Yesu rabobowai ivomiiri.

(*Mat 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12*)

20 ¹Viyakam marana ikovi ma mara itom. Ma mara sowasowai Meri Magadarini ivomiiri inae ku karawaga. Ma ikitai da buba kana gudu wakimina na wawaya itabiri ma bubana na kawabonabonaghina. ²Tuna kubiine iverau da ivovira Saimon Pita ma Yesu kana kivikivina sago kurisi. (Yesu tuna tomowina nuwanuwana ivii kirakiiyei.) Ma ivonesi bo, “Wawaya Bada tupuwina buba kamoni iviitawai ma ke katakovi da imapatana iterei!”

³Vaghina ma Pita kwinana yavata veru ivi~karei ku buba. ⁴Ivi~ruwa iveru inenae ma kwinana iveru kirakai da Pita ikuyowei. Ivi~nao, ku karawaga inekiibau ⁵ma itawopika da buba ku kamona irugenara. Ma Yesu tupuwina kana gere na tuna kava ikitai da ikenakena. Ma ke ita~rui. ⁶Ma Saimon Pita na muriyai inekiibau ma maninina irui. Ma Yesu tupuwina kana gere ikitai buba kamoni ikenakena. ⁷Ma bade gara sago vonokunokuna ikitai, tuna na Yesu gayamina kana gere na gawara bogiyai ikenakena. ⁸Nani murinai Pita kwinana bade buba ku

^h 19:36 Exod 12:46; Num 9:12; Psa 34:20 ⁱ 19:37 Zech 12:10; Rev 1:7 ^j 19:39 Jon 3:1-2

^k 19:40 Kwarewina na poipoina ma lineniyai iyamoni.

kamona irui. Ma Yesu tupuwina ikita kawai na ivi~tumaghana. ⁹Giruma katamana ivona da Keriso ina~rabobo ma murinai ina~vomiiri, ma ivi~ruwa patana da nani girumina iyamna ke ita~vii bubuni. ¹⁰Ma vaghina, kana kivikivina ivi~ruwa ivovira i ku numa.

Yesu irumatara Meri Magadarini kurina.

(Mat 28:9-10; Mak 16:9-11)

¹¹Meri na buba kupunai imiiri ma itutou. Ere tutuna itawopika, ma irugenara ku buba kamona. ¹²Ma aneya ivi~ruwa ikitisi, kii gara poipoisi, ma imapatana Yesu tupuwina ikenakena gawarinai na sago gayaminai ma sago kaenai ivivi~makiiyana. ¹³Ma aneya sago ivi~tarakiyana bo, “Wavine, avi kubiine ketutou?”

Ma Meri ivonapotei bo, “Wawaya aku Bada tupuwina iviitawei ma ke atakovi da imapatana iterei.”

¹⁴Ma itavire na wawaya sago ikitai imiimiiri ma ke itakovi da tuna na Yesu. ¹⁵Ma Yesu ivona bo, “Wavine, avi kubiine ketutou? Ma iyi kekwekwai?”

Ma Meri inotai da vao kana koyakoyagha na ivonei bo, “Aku tomo, Yesu tupuwina na tam kuviiya, bo? Imapatana kuterei? Kevoneku da ana~nae ana~kavari.”

¹⁶Ma Yesu ivona bo, “Meri.”

Meri imiiritavire ma Hibru gamosiyai ivona bo, “Rabboni.” Weni sisiyina iyamna, “Aku vibeyebeyena wawayim.”

¹⁷Ma Yesu ivona bo, “Ke kuna~votaniku, iyamna karakava ana~ghae aku Mamai kurina. Ma kenae da varevaresiku kuni~akovisi da taku agheghae aku Mamai kurina, tuna bade na ami Mamai. Agheghae aku God kurina, tuna bade na ami God.”

¹⁸Ma Meri Magadarini inae da Yesu kana kivikivina ipanansi na ivonesi bo, “Ita Bada akitai!” Ma aviyavisina Yesu ivivi~sisiyei na ivonaveresi.

Yesu irumatara kana kivikivina kurisi.

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

¹⁹Sande ravi didibarinai Yesu kana kivikivina peyarisi numa kamona ivi~kiidaburana ma matuketa igudui, iyamna Jiu babadisi iyabuyabumanesi. Ma Yesu irumatara kurisi ma ivona bo, “Nuwanuba gwabimiyai emakai.” ²⁰Ma weni sisiyina ivonesi ikovi na imana ma ghabaghabana pitarisi ivi~beyesi. Ma kana kivikivina ivi~nuwabiibii kirakai da i Bada ikitai. ²¹Ma bade ivona meyesi bo, “Nuwanuba gwabimiyai emakai. Ikiyawa aku Mamai ivonataweku na bade taku nakanani ana~vonatawemi.” ²²Nani murinai Yesu yana itawei kurisi ma ivonesi bo, “Kanuma Vovokaravina koviiya. ²³Ma rewapana ina~veremi

da wawaya i berabero kona~notatawei na God ina~notatawei. Ma i berabero ke kona~notatawei na bade God ke ina~notatawei.”¹

Yesu irumatara Tomas kurina.

²⁴Yesu kana kivikivina ivi~12 kamosiyai, sago na Tomas, ma kana vava kana viruwa na Didimas. Ma tuna ke yavata maranai Yesu irumatara kana kivikivina kurisi. ²⁵Tuna kubiine kivikivina viya ivonei bo, “Bada kakitai.”

Ma Tomas ivona bo, “Ke ani~tumaghana da kunona matakuiwai imana itutui na gawarisi ana~kitai ma pitarisi ana~votovoni. Ma bade ghabaghabana pitarina ana~votovoni na ani~tumaghana da Yesu na yawayawana.”

²⁶Taparoro sago ikovi ma kana kivikivina numa kamoni ivi~kiidaburana, ma Tomas na yavata. Matuketa igudupotai ma kegha da Yesu irumatara da kamosiyai imiimiiri ma ivona bo, “Nuwanuba gwabimiyai emakai.” ²⁷Ma ivona bo, “Tomas, imaku kevotovoni ma kekitai. Ma kevororona da ghabaghabaku pitarina kevotovoni. Nota ragharagha kevoterei. Kevi~tumaghana.”

²⁸Ma Tomas ivonapotei bo, “Vonavaghata, tam aku Bada ma aku God.”

²⁹Ma Yesu ivonei bo, “Matamuwai kukitiku, tuna kubiine kitumaghaneku. Ma wawaya viya ke meyani ita~kitiku ma kegha da itumaghaneku. Ma God ini~biibiinisi da nuwabiilbai ina~panani.”

Jon ivi~debei da avi kubiine weni bukana igrumi.

³⁰Yesu matakira ghamaghamasi ipeyari iberai da kana kivikivina matasiyai ikitai, ma ke kovokovoghina da weni bukana kamoni peyarina ata~girumi. ³¹Ma aviyavisina agirumi na aterei da tami koni~tumaghana da Yesu na God ina Vivinevine Wawayina. Ma tuna na God Natuna. Koni~tumaghane na tuna avanai yawasa makamakii nonowina kona~viya.

Yesu irumatara kana kivikivina miikovimaruwa kurisi.

21 ¹Ke mara gurina ma Yesu irumatarama kana kivikivina kurisi, ma berana weni nakanani itupuwa. ²Mara sago kana kivikivina miikovimaruwa Taiberiyas^m tokana baranai ivi~kiidaburana. Ti na Saimon Pita, Tomas (kana vava sago Didimas), Nataniyera (ina kwanatu Keina, Gariri dobunai), Zebedi natunatuna ma bade kivikivina ruwa yavata. ³Saimon Pita turaturana ivonesi bo, “Ana~nae ana~wito.”ⁿ

Ma damsi ivonapotei bo, “Peyarita tanae.” Inae da ku waka igeru, ma nani didibarinai na iwito mareba da ke iyana sago ita~konai. ⁴Ma mara

¹ 20:23 Mat 16:19, 18:18 ^m 21:2 Taiberiyas tokana kana vava sago na Gariri tokana.

ⁿ 21:3 Luk 5:5

boiboi vaghata ikitai da wawaya sago kikirai imiimiiri ma ke ita~vogiini da tuna na Yesu. ⁵Ma Yesu ivi~kwatu kurisi bo, “Turaturaku, kade iyana kokonai, bo kegha?”

Ma peyarisi ivi~kwatupotei bo, “Kegha. Ke sago.”

⁶Ma Yesu ivonesi bo, “Ami wito ku katagheyami kotawei na iyana kona~konai.” Ma damsi i wito itawei ma ke kovokovoghina da wito ita~tinepai ku waka, iyamna iyana ikona kirakiiyei.^o

⁷Ma kana kivikivina sago Yesu nuwanuwana iviiviya na tuna Pita kurina ivona bo, “Nokona Bada.” Ma Saimon Pita namada kupuna garana ivotawei ma maranai iakovi da Bada na yaghiyaghina kupuna garana iviia da ikotei ma ivi~kapoka ku okowa ma iyeka ioru ku kikirai. ⁸Ma turaturana na Pita ikivini wakiiyai ioru. Ma wito na ere iyanina itini ku kikirai, iyamna ke ita~rabaraba, 100 mitas ruvana. ⁹Damsi ku kikirai ivoghae na keyama mokina ikitai ma tepanai na iyana. Ma ririnai na parawa yavata. ¹⁰Ma Yesu ivonesi bo, “Iyana viya wekarakava kokonai na kokavarapiyei.”

¹¹Saimon Pita ighae ku waka da wito itinaoruwei ku kikirai. Iyana ghamaghamasi ikona na ivi~153, ma kegha da wito ke ita~bewari. ¹²Ma Yesu ivonesi bo, “Kopisi. Tikawaboiboi.” Ma ke sago kana kivikivina iti~tarakiiyane bo, “Tam iyai?” iyamna kudubisi iakovi da tuna na Bada. ¹³Ma Yesu parawa iviia ma irereghisi, ma bade iyana iviia na berana sago iberai.

¹⁴Yesu rabobowai ivomiiri ma nani murinai mara ipeyari kana kivikivina kurisi irumatara. Ma weni tuna na mara kana viaroba.

Yesu, Pita ikiiepepai.

¹⁵Yesu kana kivikivina yavata ikam ikovi na Saimon Pita ivonei bo, “Saimon, tam Jon natuna, vonavaghata da nuwanuwaku kuviiya, bo? Ma nuwaviina kuriku irakata, ke nakanani ma weni damsi, bo?”

Ma Saimon ivonapotei bo, “E, Bada, vonavaghata. Kuakoviku da taku nuwanuwam aviiya.”

Ma Yesu ivona bo, “Tuna kubiine aku sipu gegeyisi kevi~kanisi.” ¹⁶Ma bade Yesu sisiyina sago ivona meyei bo, “Saimon, tam Jon natuna, vonavaghata da nuwanuwaku kuviiya bo?”

Ma Saimon ivonapotei bo, “E, Bada, vonavaghata. Kuakoviku da taku nuwanuwam aviiya.”

Ma Yesu ivona bo, “Tuna kubiine aku sipu kekoyagha bubunisi.” ¹⁷Ma Yesu ivoname bo, “Saimon, tam Jon natuna, nuwanuwaku kuviiya bo?”

Ma Saimon ivi~nuwapoya kirakai, iyamna weni tuna mara kana viaroba Yesu ivi~tarakiiyane da nuwanuwana iviia bo kegha. Ma

^o 21:6 Luk 5:6

ivonapotei bo, “Bada, bera peyarina kuakova yavui. Ma namada kuakoviku da taku nuwanuwam aviiya.”

Ma Yesu ivona bo, “Tuna kubiine aku sipu kevi~kanisi.” ¹⁸Ma patana da ivivi~sisiya Pita kurina, ivona bo, “Vonavaghata avonavonem, yaragimuwai na tam mani kuvovororona da kuvivi~kotevunaghim, ma am kayowanai kubababa. Ma kuna~morapa na kuna~vororona da wawaya imam ina~patumi. Ma ina~rutinim da gawara ke kuta~kayokayowei na nake ina~terem.” ¹⁹Yesu weni nakanani ivi~sisiya na ivi~debei da ikikava Pita ina~rabobo, ma nani rabobona kamonai na God kana kadara ini~debei. Muriyai ivona bo, “Saimon, kekiviniku.”

Yesu ma kana kivikivina sago.

²⁰Pita itavire na Yesu kana kivikivina sago ikitai, murisiyai ipipisi. Tuna tomowina na Yesu ina nuwaviina ghamana ma vaghina tomowina kam kamonai ivi~rugwabi Yesu kurina ma ivonei bo, “Bada, iyi ini~wawanem?”^p ²¹Ma Pita tomowina ikitai na ivona bo, “Bada, nokoni tomowina na ikikava?”

²²Ma Yesu ivonapotei bo, “Mikeda ata~kayokayowei da nani tomowina yawayawana ita~makamakai da aku ku vovira marana na ke tam am nuwapoya. Tam na kekivina bubuniku.”

²³Weni sisiyina kubiine na vitumaghana damsi kamosiyai sisiya wapawapa irakata, inotanotai da tuna tomowina na ke meyani ita~rabobo. Ma kegha da Yesu ke nakanani iti~sisiya, tuna ivona bo, “Mikeda ata~kayokayowei da nani tomowina yawayawana ita~makamakai da aku ku vovira marana na ke tam am nuwapoya.”

²⁴Tuna tomowina na weni berasi kudubina matanai ikitai da weni bukana kamonai igirumi. Ma peyarita takovi da aviyavisina imamatarei na vonavaghata.

Sisiya damona.

²⁵Yesu bera ipeyari kirakai iberai. Ma anotanotai da weni berasi peyarina wawaya ita~girumi na kara ke kovokovoghina da dobuwai gawara ita~makai da nani bukasi kudubina ita~tura.